

Tempel og teodicé

**En analyse av meningsskapende teodicéer i Peoples Temple under
tiden i Jonestown 1978**

Magne Godberg

Masteroppgave i religionshistorie 60 sp

Avlagt høsten 2008

Institutt for kulturstudier og orientalske språk

Universitetet i Oslo

Forord	3
Innledning	5
Problemstilling	6
Metode	7
Kilder	7
Teori.....	8
Terminologi og refleksjoner.....	9
Kapittel 1 – Historien om Peoples Temple	11
Begynnelsen – Jim Jones oppvekst	11
Jim Jones’ tidlige karriere	13
Peoples Temple dannes.....	14
Nye horisonter – Kommunalisme i Peoples Temple	17
Exodus – Peoples Temple flytter til vestkysten	19
Det lovede landet – Livet i Peoples Temple i California.....	21
Politikk, image og PR.....	25
Et nytt lovet land – Peoples Temple flytter til Guyana	28
Jonestown – Peoples Temples siste akt	30
Kapittel 2 – Teori - Peter Berger	35
Peter Berger og Marx, Durkheim og Weber	35
Peter Berger og senere impulser.....	37
Eksternalisering, objektivisering og internalisering	39
Kaos og anomi.....	40
Plausibilitetsstrukturer	41
Teodicé.....	42
Oppsummering	45
Kapittel 3 – Drøfting	49
Anomi og hvite netter	49
Forestillinger om døden i Peoples Temple	51
Den foretrukne død - Revolusjonært selvmord	51
Sammendrag – Hvit natt 12. april 1978.....	53
Analyse – Hvit natt 12. april 1978.....	56
Sammendrag - Hvit natt 16. februar 1978	61
Analyse – Hvit natt 16. februar 1978	63
Sammendrag - Masse møte 1. april 1978	68
Analyse - Masse møte 1. april 1978	69
Sammendrag - Hvit natt sent mars 1978.....	70
Analyse - Hvit natt sent mars 1978	71
Analyse - Hvit natt 18. november 1978 – Masseselvmordet	73
Konklusjon.....	75
Abstrakt.....	81
Bibliografi	83
Jonestown-materiale:	85

Forord

Takk til min veileder, professor Otto Krogseth, for god hjelp og støtte gjennom hele arbeidet med denne oppgaven.

Og takk til min kone og mine foreldre som aldri slutter å gi.

Innledning

*“And all the woe that moved him so
That he gave that bitter cry,
And the wild regrets, and the bloody sweats,
None knew so well as I:
For he who lives more lives than one
More deaths that one must die” Oscar Wilde (The Ballad Of Reading Gaol)*

Emnet for min oppgave er den omstridte religiøse organisasjonen Peoples Temple. Peoples Temple ble grunnlagt i USA på 1950-tallet av predikanten Jim Jones og konen, Marceline Jones. De preket en tro som både var påvirket av oppvekstens inntrykk fra pinsebevegelsen og senere møter med kommunismen. I løpet av organisasjonens levetid flyttet Peoples Temple fra opprinnelsen i Indiana til California og videre til Guyana i Sør-Amerika. Der bygde de fra 1974 en koloni de kalte Jonestown, og som til slutt fikk ca. 1000 beboere.¹ De fleste av Peoples Temples lederskapsfunksjoner var fylt av hvite, mens bevegelsen etter hvert fikk et flertall av medlemmer fra det fattige byproletariatet i California. Organisasjonen innviet ikke alle medlemmer i hele læren som var vel så påvirket av marxisme som av kristendom.

De fleste medlemmene endte sine liv i et kollektivt selvmord 18. november 1978 etter at Leo Joseph Ryan Jr, et medlem av den amerikanske kongressen, hadde blitt myrdet. Ryan var på et besøk i kolonien for å undersøke forholdene der. Da noen avhoppere prøvde å slutte seg til Ryans selskap idet dette skulle forlate Jonestown, utløste det en dødelig konflikt. Ved veis ende begynte Peoples Temple en reise inn i mytenes og de kollektive forestillingenes verden. Denne hendelsen fikk voldsom mediedekning, og i opinionsundersøkelser var det bare angrepet på Pearl Harbor og drapet på John F. Kennedy som var mer kjente enn begivenhetene i Jonestown (Chidester 1988: 23).

Men hva var sant, og hva var usant om Peoples Temples og Jim Jones' historie? Og hva var sant innad i Peoples Temple? Forteller organisasjonens lære oss noe om USA og samtidens amerikanske kultur? I det samfunnet Peoples Temples medlemmer befant seg, måtte medlemmene navigere mellom sosiale konvensjoner som begrenset samkvemmet mellom hvite og svarte. Samtidig var mange påvirket av sosialismen og borgerrettighetsbevegelsen.

---

¹ Jonestown ligger nordvest i Guyana, i Barima-Waini-regionen.

For mange var den kristne læren et utgangspunkt for kampen mot rasisme og segregasjon. Man kan si at deler av Peoples Temples lære på mange måter var en syntese av samtidens radikale og progressive ideologier.

Legitimeringer, eller det Peter Berger kaller ”det som utgjør kunnskap i et samfunn”, vil være det sentrale elementet i denne oppgaven. Nærmere bestemt vil jeg ta for meg den kunnskapen, også kalt teodicéer, som ble formidlet som svar på truende eller såkalte anomiske hendelser under Peoples Temples massemøter i Jonestown. Kildene vil være det rikholdige lyd materialet som ble funnet i Jonestown etter masseselv mordet.

Etter innledningen begynner jeg denne oppgaven med et kapittel om Peoples Temples historie, et felt som ikke er dekket i særlig grad på norsk før. Fra tid til annen vil jeg nevne detaljer fra ulike medlemmers biografi. Det vil både gjelde de som døde, de som meldte seg ut og andre. Slik kan kanskje noen medlemmer tre frem som mennesker av kjøtt og blod. Etter historikapittelet går jeg over til et teorikapittel hvor Peter Bergers teorier om anomi og teodicé legges frem. Deretter vil jeg i neste kapittel undersøke det nevnte lyd materialet på bakgrunn av problemstillingen og teorikapittelet. Endelig vil jeg presentere mine konklusjoner. Målet med denne oppgaven er ikke å trekke bastante konklusjoner, men heller undersøke om Peter Bergers teorier om anomi og teodicé kan bidra til å kaste nytt lys over begivenhetene innad i Peoples Temple i Guyana. Jeg synes også det er meningsfullt å presentere Peoples Temples historie på norsk. Heller ikke her tar min oppgave mål av seg til å dekke alle sider av Peoples Temples historie. Jeg vil imidlertid søke å belyse enkelte trekk som jeg tror kan være relevante.

Problemstilling

Problemstillingen jeg vil ta opp i denne oppgaven, vil være: ”Hvilke teodicéer var det som ble formidlet som religiøse legitimeringer, og som gav mening under anomiske situasjoner under Peoples Temples massemøter i Jonestown?” Jeg tar her ikke sikte på å definere hele Peoples Temples lære eller teologi, men heller se hvilke deler av dem som ble lagt vekt på under de mange massemøtene som ble avholdt i denne perioden. Massemøtene var en sentral arena hvor Jim Jones formidlet sin lære. Et stadig tilbakevendende tema var de mange truende eller anomiske situasjonene kolonien i Jonestown opplevde. Noen av truslene ble opplevd som akutte, mens andre var mer kroniske. Trusselbildet kunne være bygget på virkelige hendelser, eller på ikke-virkelige forestillinger, slik som at kolonien var militært

beleiret av sine fiender i flere dager. I denne oppgaven behandles alle disse truslene som like virkelige da de etter alt å dømme var det for innbyggerne i Jonestown.

Metode

For å tolke innholdet i det skriftlige materialet fra masse møtene i Jonestown vil jeg bruke en generell hermeneutisk tilnærming. Oppgaven vil utelukkende basere seg på skriftlige kilder. Tekstkritikk, tekstforståelse og kontekstualisering vil være sentrale elementer for å forstå stemmene som fremtrer på lydbåndene. Barrierer av språk, tid og rom skiller oss i dag fra hendelsene i Jonestown. Detaljer i ens egen biografi og idéer, forestillinger og holdninger man ikke nødvendigvis selv er klar over eller kan bli klar over, kan farge oppgavens fokus og konklusjoner. Man må derfor hele tiden reflektere over at man befinner seg i den hermeneutiske sirkel når man tolker tekster. Og dette temaet er som allerede nevnt, svært kontroversielt. Forhåpentligvis kan disse hermeneutiske sirklene bli gode, i motsetning til onde.

Kilder

Under mitt arbeid med denne oppgaven har jeg lest mange ulike kilder. Ikke alle har vært like nyttige. På en annen side har kanskje enkelte deler av arbeidet vært nyttig på måter jeg enda ikke innser. De førstehåndskildene jeg analyserer med nevnte problemstilling i tankene, er avskrifter av lyd materialet som ble funnet i Jonestown av det amerikanske føderale politiet, FBI, under etterforskningen som fulgte i kjølvannet av masseselvmordene i 1978. Alle tapene er tilgjengelige fra FBI's Freedom of Information privacy Act Office.

Eierne av nettstedet The Jonestown Institute "<http://jonestown.sdsu.edu/>" har lagt ut disse tapene i FBI's og andres avskrifter på internett. Jeg har også enkelte originale lydbånd som jeg har kjøpt fra nettstedet, og jeg har gjort enkelte stikkprøver for å forsikre meg om at avskriftene stemmer overens med de originale lydbåndopptakene. Stikkprøvene har vært tilfredsstillende.

The Department of Religious Studies ved San Diego State University sponser nettstedet "Alternative Considerations of Jonestown and Peoples Temple". Det er også kjent som The Jonestown Institute. Opprinnelig ble nettstedet startet i samarbeid med the University of North Dakota i 1998. I 1999 flyttet nettstedet til San Diego State University. Siden den perioden

inkluderer nettstedet mange primærkilder som fotografier, avskrifter av lydmateriale, offentlige dokumenter, personlige inntrykk og meninger og vitenskaplige arbeider.

Nettstedet drives av Site Manager Rebecca Moore, professor i religiøse studier ved San Diego State University. Hennes ektemann, Fielding M. McGehee III, er hovedresearcher for Jonestown-instituttet som samler, bevarer og publiserer primærinformasjon om Peoples Temple. Rebecca Moore er selv en pårørende etter masseselv mordet ved Jonestown. Hennes søstre, Carolyn Moore Layton og Annie Moore, døde der. Det samme gjorde Carolyns sønn, Jim-Jon (Kimo), hvis far var Jim Jones. Rebecca Moore har også skrevet boken "A Sympathetic History of Jonestown: The Moore Family Involvement in Peoples Temple" som jeg blant annet refererer til i denne oppgaven.

Jeg har også bidratt til materiale på dette nettstedet og da som følge av en henvendelse fra Fielding McGehee. Mine refleksjoner over lydbåndopptakenes verdi ble publisert i det såkalte "The Jonestown Report, November 2005, Volume 7" under tittelen "The Jonestown Tapes: History or Propaganda?"

Det er få norske kilder om Peoples Temple. Det bemerket jeg blant annet i en artikkel jeg skrev på nettstedet "<http://samtiden.no/>" som svar på en artikkel i tidsskriftet Samtiden hvor forfatteren Stig Sæterbakken gledelig nok tok opp dette emnet i 2005. Engelskspråklige kilder er det flere av. Jeg benytter meg av flere relevante verker om Peoples Temple i kapitlene som følger. Blant annet vil jeg trekke inn forfattere som John Hall, Mary McCormick Maaga, David Chidester, Tim Reiterman, James Reston Jr., Judith Weightman, Rebecca Moore og Catherine Wessinger.

Teori

Jeg vil benytte meg av Peter Bergers teorier om legitimeringer for å studere hva som var kunnskap og lære i Peoples Temple. For Berger er den sosialt konstruerte verden en organisering av virkeligheten. En meningsfull orden, eller nomos, legges over individets opplevelser og meninger. Den verste trusselen mennesker kan oppleve, er meningsløsheten som når som helst truer med å oppsluke menneskenes sinn, sier Berger. Mening og ikke nødvendigvis lykke er det mennesker trenger for å overleve. Helt sentralt for å overleve er det å kunne finne mening i meningstruende hendelser og fenomener som ondskap, død og lidelse. Slike hendelser eller fenomener kalles anomier. For å forklare anomiske fenomener kan

religion spille en sentral rolle. Da må vi finne legitimeringene, eller det vi også kan kalle kunnskapen innad i Peoples Temple. Det er særlig en form for legitimering, nemlig teodicéen, som er viktig i så måte. Jeg vil studere teodicéene Peoples Temple brukte for å motstå meningsløsheten eller anomiene som det ble stadig flere av i den siste tiden. Sentralt her vil være de lange møtene avholdt under krisetider kjent som "White Nights". På norsk kaller jeg dette "hvite netter". Jeg vil også komme inn på plausibilitetsstrukturer. Sosiale fellesskap er det Peter Berger kaller plausibilitetsstrukturer. Disse strukturene er viktige for å forankre mennesker i en meningsfull verden av mennesker som deler hverandres verdier og trosforestillinger. Jeg kunne brukt flere sosiologiske synsvinkler for å kaste lys over krisetilstandene i Peoples Temple, men jeg har begrenset meg til Peter Berger. Det er et mål i denne oppgaven å skape en kontaktflate mellom Berger og Peoples Temples krisetilstander.

Terminologi og refleksjoner

Jeg omtaler Peoples Temple som nettopp Peoples Temple i hele oppgaven. Merkelig nok mangler Peoples Temple en apostrof i den første halvdel av navnet. Dette er med andre ord ikke en grammatisk feil fra min side, men troskap mot kildene fører oss altså her like til språkfeilenes rike. Sitater fra de engelske originalkildene inneholder også ulike språkfeil, og de beholdes også. Fra tid til annen benytter jeg ulike ord for å beskrive Peoples Temple som bl.a. "bevegelsen". Det gjør jeg for å lette flyten i leseopplevelsen. Jim Jones har jeg valgt å omtale med fullt navn eller bare "Jones". Jeg la merke til at jeg under oppgaveskrivingen begynte å kalle ham for "Jim", især når jeg omtalte hans første år. For konsekvensens skyld rettet jeg opp dette slik jeg skisserer. En av grunnene kan kanskje være at man kommer svært nær de menneskene man skriver om, og at de i sinnet blir virkelige mennesker av kjøtt og blod.

Jeg omtaler de over 900 dødsfallene som masseselv mord. Det er mange ulike meninger når det gjelder dette begrepet. Ble alle beboerne i Jonestown drept, eller begikk alle frivillig selvmord? Svaret er ingen av delene. De små barna kan opplagt ikke ha begått selvmord. De fikk en gift drikk av sine foreldre og foresatte. Dette var utvilsomt en kriminell handling både i Guyana og i USA. Det var vakter til stede i bosetningen, og deres tilstedeværelse kan ha medført et visst element av tvang. Selv om mange medlemmer ikke begikk selvmord, er det heller ikke slik at de fleste ble drept av Jonestowns ledere eller vakter. Medlemmet Christine Miller argumenterer likevel på lydbåndet for å leve videre, og det later til at hun får presentere

sitt synspunkt i fred, men senere dør hun også. Samtidig er det ingen som velter fatet med gift. John Hall skriver at noen medlemmer tok giften med vitende mens andre var uvitende. Andre drakk motvillig av giften (Hall 1987: xii). Siden det er grunn til å tro at de fleste drakk giften selv, har jeg valgt å kalle dødsfallene et masseselv mord. Det er også vanlig å omtale dødsfallene på denne måten. Det er imidlertid ikke ukontroversielt, noe som også gjelder andre lignende hendelser.²

Virkelige mennesker man har tett innpå seg, pleier man å omtale ved fornavn. I enhver oppgave av denne typen er det viktig å reflektere over sine egne meninger om emnet. Selv om man verken er amerikaner eller guyaner og knapt var født før denne hendelsen fant sted, er drapene og det religiøse masseselv mordet hvor over 900 mennesker gikk til grunne noe som gjør inntrykk. Disse menneskene hadde også navn som i de fleste tilfeller fortrenses av dramaets hovedaktører: Jim Jones, Carolyn Layton Moore, Leo Ryan og andre. De kommer mest til orde og omtales mest på lydbåndopptakene, men også tallene taler. De 340 barna og ungdommene under 20 år som forsvant, og de 98 familiene som gikk til grunne, brukte nære ord til hverandre, levde nært og brukte fornavn eller hverandres kjæle navn (Maaga 1998: 145-146). Også de kan tale til oss selv om de ikke er med på lydbåndene. For å vite hva de ville sagt, trenger man bare å huske ens egen oppvekst og familieliv.

---

² 74 medlemmer av gruppen The Order of the Solar Temple døde i to byer i Sveits samt en i Canada i oktober 1994. 39 medlemmer av gruppen The Heaven's Gate døde i San Diego i USA i 1997. 778 medlemmer av den gruppen Movement for the Restoration of the Ten Commandments of God døde i Uganda i mars 2000. I alle disse tre tilfeller ble noen medlemmer drept mens andre begikk selvmord. http://en.wikipedia.org/wiki/Cult_suicide

Kapittel 1 – Historien om Peoples Temple

Begynnelsen – Jim Jones oppvekst

"I didn't know what the hell love was...I was ready to kill by the end of third grade. I mean, I was so fucking aggressive and hostile. I was ready to kill. Nobody gave me any love, any understanding" Jim Jones (Moore 1985: 148)

James Warren Jones ble født 13. mai 1931 på den amerikanske landsbygden i Crete, Randolph County, Indiana (Hall 1987: 3). Gutten som ble kalt Jim, vokste opp under fattige kår. Hans far, James Thurmond Jones, slet med ettervirkningene av et gassangrep fra tjeneste under første verdenskrig. Jims mor, Lynetta Jones³, var ofte borte siden hun arbeidet på forskjellige fabrikker i trakten for å forsørge familien (Weightman 1983: 15). Lynetta Jones var etter sigende en viljesterk kvinne, og sønnen hadde høy aktelse for henne gjennom hele livet (ibid. 15). Lynetta Jones drev med fagforeningsarbeid og nærte en dyp motvilje mot et classesystem som hadde plassert henne og familien lavt på samfunnets rangstige. Hun både røykte, bannet og drakk, noe som ikke var vanlig på stedet (Hall 1987: 5-6). Hun var en stor beundrer av sin fosterfar, Lewis Parker, og han bodde også sammen med ekteparet Jones. Sent i livet insinuerte Lynetta at James Thurmond Jones ikke var Jim Jones' far, for Jim Jones hadde brune øyne som Lewis Parker, enda Lynetta og James Thurmond begge hadde blå øyne (ibid.: 7).

Mens han enda var et barn, flyttet Jones med familien til byen Lynn i Indiana. Fra denne tiden verserer det flere historier om ham. Han kunne gå rundt uten klær, og han kunne rope obsceniteter på hovedgaten og til naboene. I den første artikkelen om Jones, fra 1953, forteller han om hvordan han og moren tok inn en landstryker som de skaffet arbeid. De ble også venner (Weightman 1983:15). Lynetta skaffet også andre landstrykere arbeid, men omgangen med de nedrigste medlemmene av samfunnet var ikke vel ansett blant flere på stedet. På skolen hadde Jones flere negative opplevelser med lærere, og den eneste som han følte virkelig likte ham, døde etter en tid av kreft. Jones var en følsom gutt som akkurat som moren nærte en dyp motvilje mot den plassen han befant seg på i det økonomiske og sosiale hierarkiet (Hall 1987: 14).

---

³ Lynetta Jones var med sønnen helt til Jonestown hvor hun døde en naturlig død i desember 1977.

Lynetta Jones gjorde fra tid til annen narr av naboen, Myrtle Kennedy, som etter Lynettas smak tok religion for alvorlig. For selv hadde hun liten eller ingen tro på en gud i himmelen. Derimot trodde hun at krefter som var utenfor menneskers kontroll, formet menneskers liv (Hall 1987: 6). Myrtle Kennedy spilte imidlertid en viktig rolle i Jim Jones' tidlige liv, da det var hun som først introduserte ham for bibelens historier. Så viktig var opplevelsene med Myrtle Kennedy at Jones i 1976 vendte hjem med tolv busser fulle av medlemmer av Peoples Temple for å besøke kvinnen han kalte "sin annen mor" (Weightman 1983: 16).

Myrtle Kennedy og andre naboer mente å gjenkjenne en "særlig religiøs kultur hos" den unge Jones (Hall 1987: 11), og de tok ham med til søndagskole og ulike religiøse møter. Jones ble med på møter både hos metodister og kvekere. Medlemmer i den lokale pinsemenigheten viste særlig interesse for Jones, og en kvinne fra den lokale menigheten kom ofte og hentet ham til møter. Og det var særlig pinsebevegelsen som vekket interessen i den da ca. ti år gamle Jim Jones. Etter hvert ble Jones tilskrevet særlige evner, og disse evnene gjorde at han en stund var noe av en attraksjon. Etter hvert fikk Jones visjoner og mareritt, noe Lynetta mente var forbundet med aktivitetene hos pinsemenigheten. Til slutt nektet Lynetta Jones kvinnen fra pinsemenigheten å treffe sønnen. Hadde hun ikke gjort det, kunne han ha blitt en av tidens barneprofeter (ibid. 9-10).

Jones' foreldre skilte seg i 1945, og sønnen flyttet med moren til Richmond, Indiana. I 1949, mens han fremdeles gikk på High School, traff han og giftet seg med sykepleiersken Marceline Baldwin. De møtte hverandre på et sykehus hvor Jim arbeidet som portør (Weightman 1983: 16). Etter at de giftet seg, fikk Jim arbeid jobb som pastor ved en metodistmenighet i Keystone Avenue i Indianapolis.

I 1952 kom ekteparet Jones over en ti år gammel jente ved navn Agnes som ble mishandlet av foreldrene sine. De adopterte henne i 1953, og hun ble den første i en lang rekke av mennesker som på ulikt vis sluttet seg til familien Jones' hjem. I alt adopterte ekteparet Jones seks barn. De fikk også et barn selv. Jones oppfattet det som en plikt å ta inn samfunnets tapere og de som mest trengte hjelp. Dette var noe som Jones skulle gjøre både med rusavhengige, kriminelle eller andre som hadde havnet på samfunnets skråplan.

Jim Jones' tidlige karriere

I staten Indiana hadde det aldri vært slaver, og under den amerikanske borgerkrigen kjempet Indiana på Nordstatenes side. Imidlertid lå Ku Klux Klans nasjonale hovedkvarter i delstatshovedstaden Indianapolis. Segregasjon eksisterte ikke bare i sørstatene, for også i Indiana var enkelte institusjoner i samfunnet segregert. Inntil 1960-tallet ble lover som skulle forhindre raseblanding, håndhevet i Indiana.

Desegrasjon var et spørsmål som skulle oppta Jim Jones. Av hans adopterte barn var tre koreanske, et barn var delvis indiansk-amerikansk, og hans sønn, James Warren Jones Jr., var sort. Da ekteparet Jones adopterte James Warren Jr. i 1961, ble de det første paret i Indianapolis og kanskje også det første i staten som adopterte et sort barn (Hall 1987: 47-48). I 1959 døde Jones' ene koreanskfødte datter Stephanie i en bilulykke.⁴ Ekteparet Jones fikk vite at de kunne begrave deres ikke-hvite barn på den hvite delen av kirkegården siden de selv var hvite. Den delen av gravlunden som var reservert for ikke-hvite, lå lavere i terrenget og vannet stod ofte flere tommer over bakken. Jones nektet å gravlegge datteren i jord som ikke alle medlemmer av menigheten hans kunne gravlegges i. Stephanie Jones ble senket i en grav halvveis fylt med vann, og det virker som om det var vanskelig for Jones å forlike denne og andre lignende hendelser med idéen om eksistensen av en rettferdig gud (Moore 1985: 151).

Jim Jones' første pastorat i Keystone Avenue hadde opprinnelig bare hvite medlemmer, men Jones brakte snart sorte til kirken. Den første artikkelen om Jones beskriver hans lære i denne tiden.

"Jones preaches no doctrine, but simply points out moral lessons taken from the bible"
(Weightman 1983: 17)

I egne ord preket Jones:

"integration, anti war, throwing in some Communist philosophy" (Weightman 1983: 17)

Jim Jones vant flere nye tilhengere på denne måten, men da han prøvde å løsrive menigheten fra metodistbevegelsen, mistet han jobben. Etter at han mistet jobben i Keystone Avenue, overvar Jones bl.a. helbredelsesmøter hos en forsamling syvendedagsbaptister. Han

---

⁴ Jones' sønn Lew og datteren Agnes døde under masseselv mordet i Jonestown. Sønnene Stephan Gandhi, James Warren Jr. og Timothy var i Guyanas hovedstad Georgetown og overlevde. Datteren Suzanne hadde tidligere forlatt Peoples Temple.

ble etter hvert overbevist om at han også selv kunne helbrede, eller i det minste gjøre det samme som de helbrederne han hadde sett (Hall 1987: 18). Helbredelse er en av i alt ni nådegaver som listes opp i 1. Korinterbrev 12, 8-10. Jones skulle senere gjøre krav på å ha alle ni gavene, men det var særlig profeti, helbredelse og klarsynthet han konsentrerte seg om (Hall 1987: 19). I begynnelsen gikk det ikke så godt, men på et møte i Columbus, Indiana, et år etter at han først hadde sett helbredelser hos syvendedagsbaptistene, gikk det bedre. Han ble salvet av en kvinnelig predikant tilhørende Pentecostal Holiness-bevegelsen som uttalte:

"I perceive that you are a prophet that shall go around the world... And tonight you shall begin your ministry" (Hall 1987: 18)

Marceline Jones fortalte senere at Jones den kvelden kalte folk frem og kjente deres personnummer og sykdommer. Flere skal ha blitt helbredet (Hall 1987: 18). Jones var en dyktig helbreder, men han skulle senere innrømme at i alle fall deler av hans gaver kom fra mer håndgripelige kilder enn den hellige ånd. Han fikk etter hvert hjelp av en trofast og oppfinnsom stab som fant informasjon om mennesker som Jones senere kalte frem for å helbrede. Han var fremgangsrik, og han fikk mange pengegaver ved helbredelsene. Men hans fremgang skyldtes ikke bare bedrag. John Hall skriver at Jones syntes å ha et særlig talent for å se gjennom mennesker (ibid. 18). Med en slik evne kunne Jones kanskje selv forstå hva mennesker var opptatt av, og hva de ville høre.

Peoples Temple dannes

Det var på midten av 50-tallet at organisasjonen som skulle bli Peoples Temple ble dannet. Først hadde Jones møtt Edwind Wilson, pastor ved Elmwood Temple i Cincinnati, Ohio. Wilson inviterte Jones til å holde gudstjenester der, og gradvis utviklet Jones' møter i Cincinnati seg til vekkellesmøter (Hall 1987: 41). Gjennom sine nye kontakter i Cincinnati fikk Jones tilgang til flere penger, og nye medlemmer sluttet seg også til menigheten. Jones fikk også kontakt med medlemmer av Laurel Street Tabernacle, en menighet som tilhørte Assemblies of God Pentecostal Church. Der fikk han tilbud om å etterfølge menighetens aldrende pastor ved dennes avgang.

I mellomtiden hadde Jones grunnlagt en egen menighet som han kalte Community and Unity. Menigheten på Laurel Street hadde også bare hvite medlemmer, og da Jones begynte å føre sorte til gudstjenesten, tilbød kirkestyret ham å bygge en egen kirke for sorte. Jones nektet og

trakk seg fra samarbeidet. Dette var i 1954. Flere medlemmer av menigheten fulgte da Jones til Community Unity. Noen ble vanlige medlemmer, men noen inntok også ledende stillinger i Jones' voksende menighet. Jones skulle etter hvert få flere assisterende pastorer, og to av dem som fulgte ham fra Laurel Street, ble slike assisterende pastorer. Disse var Jack Beam og Russel Winberg (Hall 1987: 43).

Den 4. april 1955 ble menigheten Wings of Deliverance grunnlagt, og ved dannelsen var ti av medlemmene listet opp. Av disse ti var fem fra Laurel Street-menigheten. Idéer fra pinsebevegelsen hadde hele tiden påvirket Jones og hans menighet, og mange av medlemmene både i tiden før og etter Laurel Street kom fra en bakgrunn hvor pinsebevegelsens påvirkning var stor. Snart endret menigheten navn til Peoples Temple.

Peoples Temple vokste snart ut av lokalene som ble anskaffet til Community and Unity. Derfor kjøpte menigheten en gammel synagoge som de flyttet inn i. I forbindelse med dette kjøpet kom Jones i kontakt med medlemmer av organisasjonen Disciples of Christ (DoC). Disciples of Christ var og er en denominasjon som legger vekt på sosialt arbeid og stor grad av selvstyre i de enkelte menigheter. I 1960 ble Peoples Temple offisielt tatt opp i DoC (Hall 1987: 53). Dette trekket åpnet flere dører for Peoples Temple og Jim Jones. Dels åpnet medlemskapet i DoC for kontakter med menigheter utenfor pinsebevegelsen, og dels gav medlemskapet i DoC viktige kontakter med det liberale etablissement (Hall 1987: 52-53). Peoples Temple var i årene siden en viktig bidragsyter til DoC, og i 1978 var Peoples Temple DoCs største bidragsyter (Moore 1985: 113).

Peoples Temples medlemstall økte utover 50-tallet, og menigheten fikk stadig flere kontaktflater med medlemmers slektninger, mediene og myndighetene. Jones tok sine første skritt på den politiske scene i 1961 da han ble utnevnt til å lede menneskerettighetskommisjonen i Indianapolis. Denne stillingen hadde stått ledig i to år fordi ingen ville ha den. I den stillingen skulle man arbeide for desegregasjon mellom rasene. Jim Jones hadde alltid vært en kompromissløs motstander av segregasjon. I media opplyste han imidlertid at det ikke var noen dating mellom rasene i Peoples Temple. Rundt 1960 var ca. 20 % av medlemmene i Peoples Temple sorte (Hall 1987: 54). Jones opplyste også at: "The Negro wants to be our Brother in Privilege, not our brother-in-Law" (ibid. 55). Etter alt å dømme var slike utsagn ment å ta noe av brodden av kritikken mot hans utnevnelse til Indianapolis' menneskerettighetskommisjon. Jim Jones kunne altså velge sine ord med omhu

dersom den politiske virkeligheten krevde det. Som tidligere nevnt eksisterte segregasjonen på flere felt i Indianapolis på denne tiden.

Vel etablert i sin stilling sørget Jones bl.a. for at et telefonselskap, et teater, en fornøylespark og byens politietat ble desegregert. En historie fra samtiden kan illustrere Jones' iver i arbeidet. Det krevende arbeidet i kommisjonen tærte fysisk på Jones, og han måtte på et tidspunkt legges inn på sykehus for et magesår. Sykehuset var segregert. Jones protesterte og forlangte at sykehuset skulle desegregeres. Det tok flere timer å flytte om på alle sengene, men Jones la seg ikke inn før sykehuset var desegregert. Det er ikke vanskelig å forestille seg at dette gjorde Jim Jones til en profilert figur i samtidens Indianapolis (Moore 1985: 153, Hall 1987: 56).

Mens hans tilskrevne gaver og helbredelser ikke skilte seg vesentlig fra mange andre predikanter i samtiden, hadde Jones noe mange av de andre ikke hadde, og det var en politisk agenda (Hall 1987: 23). Jones hadde forent pinsebevegelsens streben etter frelse med en håndgripelig agenda i et samfunn mange betraktet som urettferdig, og han hadde også et folk i sin menighet Peoples Temple.

I første halvdel av 50-tallet rettet den amerikanske regjering og stat mye oppmerksomhet mot virkelige kommunister, sosialister og innbilte sådanne. En av de sakene som kom opp i kjølvannet av dette, var rettssaken mot ekteparet Rosenberg. Ekteparet Ethel og Julius Rosenberg, eksmedlemmer av kommunistpartiet, ble arrestert, siktet og dømt for spionasje til fordel for Sovjetunionen. I juni 1953 ble de henrettet. Det var en hendelse som gikk inn på Jones. Han forble opptatt av saken resten av sitt liv og nevnte den også i Jonestown rett før masseselv-mordene (Q 042). For Jones var prosessen mot ekteparet Rosenberg en farse. Det ble et av ankepunkter mot det som han løst definerte som alt amerikansk:

"an inhumane system that kills people based on a bunch of scrap paper, just because they had Communist affiliations" Jim Jones (Chidester 1988: 5)

Jones skulle senere si at han hadde infiltrert kirken for å preke religiøs sosialisme. Senere skulle han kalle dette apostolisk sosialisme, og endelig skulle sosialismen selv bli gud i Peoples Temple. Jim Jones' sosialisme ble etter hvert Peoples Temples mål. Men dette stod ikke like klart for medlemmer og tilhengere som det gjorde for Jim Jones. En tilhenger av Jim Jones ble først klar over dette i 1968, og en annen tidlig tilhenger beskriver hvordan Jones "was intensifying his social message at that time and bringing the aspects of socialism

through the gospel and progressive doctrine.” (Chidester 1988: 5) Blant vanlige medlemmer av Peoples Temple fra middelklassen og underklassen ble sosialisme betraktet med skepsis, og Jones’ budskap ble utlagt på ulikt vis til de forskjellige medlemmene (Weightman 1983: 81). Samtidig var Jones forståelse av viktige marxistiske begreper relativt begrenset (Hall 1987: 26). Men Jones hadde grepet fatt i kristendommens potensielt revolusjonerende implikasjoner. John Hall beskriver det slik:

“Jones harnessed the Christian theology’s revolutionary potential by stripping away conventional doctrines and rationale of worship in favour of a return to the living church that is at the historic core of Christianity... He took a path used more than once over the centuries, and followed it out of modern Pentecostalism, back to the radical ministry of Jesus and the communalism of apostolic Christianity.” (Hall 1987: 23-24)

Etter mitt syn tangerer Hall her det poenget som Max Weber gjorde angående karismatisk og institusjonalisert lederskap innen religiøse organisasjoner. Dersom vi føyer konvensjonelt lederskap til betraktningene i sitatet over, er vi inne på et vesentlig poeng i forståelsen av Jones. Spennet mellom institusjonalisert og karismatisk lederskap innenfor religion var noe som han grep fatt i. Jones skulle plassere seg selv i posisjonen som en karismatisk leder for en ny bevegelse med nye religiøse forestillinger. Og bevegelsen var mot store deler av det institusjonaliserte og konvensjonelle tankegodset i denne tiden når det blant annet gjaldt segregasjon og den kalde krigen.

Nye horisonter – Kommunalisme i Peoples Temple

Vi vet allerede at Jones var vant til at trengende slapp inn i foreldrenes hus, og vi vet at ekteparet Jones adopterte flere barn. I 1955 flyttet en av Jones’ tilhengere inn i husholdningen. Dette medlemmet, Esther Mueller⁵ og Jones’ kone Marceline, startet så et pleiehjem i ekteparets hjem. Flere eldre mennesker kom til, og gradvis ble en stab dannet av Jones’ slektninger og tilhengere. På denne tiden kunne man drive pleiehjem på staten Indianas vegne mot et offentlig tilskudd. Ved å drive pleiehjem for staten kunne Jones delvis forsørge en utvidet familie med statlige tilskuddspenger. Tilhengere og medlemmer slapp dermed å ta jobber utenfor gruppen (Hall 1987: 46). Om ekteparet Jones’ hjem i denne tiden skriver John Hall at husholdningen alt ved midten av 1950-tallet var blitt en kommunalistisk gruppe (ibid. 47).

---

⁵ Esther Mueller døde under masseselv mordet i Jonestown.

Mange av medlemmene hadde som nevnt reservasjoner mot kommunisme og sosialisme, men samtidig var kommunalismen i ekteparet Jones' husholdning noe mange av de samme medlemmene nøt godt av. I den forbindelse besøkte Jones Father M. J. Divines Peace Mission i Philadelphia flere ganger mellom 1956 og 1960. Father Divine ledet en kommunal og redistribuerende bevegelse hvis mål var å forbedre de sortes liv. Father Divines bevegelse drev forretningsvirksomhet på flere plan, og dens suksess var fenomenal, skriver John Hall (ibid. 50) Divines Peace Mission drev sitt eget forretningsimperium, og Jones som allerede drev en beskjeden forretningsdrift, lot seg inspirere til å forsøke å bygge en lignende organisasjon. Peoples Temple drev etter hvert et adopsjonsfond og et rengjøringsbyrå. Jones' bevegelse drev også en gratis restaurant og et senter for sosiale tjenester. Restauranten som åpnet i 1960, gav bort tusenvis av måltider hver måned (Hall 1987: 52). Jim Jones lot seg også inspirere på andre vis av Father Divine. J. M. Divine var nemlig gjenstand for en personkult av sine tilhengere. Om dette skrev Jim Jones i 1959:

“Naturally, one can imagine the revulsion I felt upon entering their church and hearing the devoted followers of Mr. Divine refer to him as Father...Nonetheless when I would pause to think and be fair in my judgement, I could not help but see a peace and love that prevailed generally throughout the throng of enthusiastic worshippers... I know it will seem strange to you.. that a person could be benefited spiritually by people who propagate the teaching of the deification of a person, which we have always considered to be gross misconception. But I must honestly state the facts: as the Holy Writ declares: “Give honor where honor is due.”” (Weightman 1983: 19)

I 1973 tok Jones offisielt tittelen “Father” (Weightman 1983: 40). Han ble også kalt ”Dad”. I tiden etter besøket hos Peace Mission innførte Jones flere nye tiltak i Peoples Temple som var inspirert av Father Divines eksempel. Blant disse tiltakene var de såkalte forhørskomiteene. Medlemmer kunne bli gjenstand for oppmerksomhet fra en forhørskomite hvis de på et eller annet vis ble oppfattet å bryte reglene. Særlig gjaldt dette hvis man tvilte på bevegelsens lære, lagde problemer på ulikt vis eller ikke betalte sitt avtalte bidrag til menigheten. Forhørerne som alle satt i Peoples Temples styre, hadde forhåndsinformasjon om medlemmene. Peoples Temples' medlemmer hadde på oppfordring tidligere skrevet ned sine største redsler på lister som medlemmene av forhørskomiteene hadde adgang til. Disse komiteene skulle bli en kilde til makt innad i Peoples Temple. I begynnelsen fikk medlemmer besøk hjemme av forhørskomiteene. Senere skulle medlemmer bli innkalt til møte hos forhørskomiteen. Om dette skriver Weightman:

"The interrogations and the verbal abuse often got brutal – especially when Jack Beam had the floor... The subpoenas of the board were infinitely more fearsome than those of a court of law."
(Weightman 1983: 20)

Etter besøket hos Peace Mission ble også sex et viktig emne i Peoples Temple. Jones oppfordret på linje med Father Divine medlemmene til å adoptere barn og leve i sølibat. Men hans holdning til sex skulle veksle og var ofte ambivalent. På en side betraktet han sex som noe som trakk oppmerksomheten vekk fra Peoples Temples sosialistiske mål (Weightman 1983: 28). Det var i tiden etter besøket hos Father Divine at Jones først hadde begynt å fortelle noen få medlemmer om sin sosialistiske overbevisning (ibid. 21). Men sex ble ikke bare betraktet som negativt. Sex var noe mennesker trengte og derfor burde få. Derfor skulle Jim Jones også lære at medlemmene burde dele sex uselvisk med hverandre slik at alle fikk dekket i alle fall deler av sitt behov (ibid. 28).

For Jones var eksklusive forhold kontrarevolusjonære, men eksklusive forhold og ekteskapsinngåelser forekom likevel i Peoples Temple. Enkelte medlemmer kunne bli bedt om å inngå ekteskap i Peoples Temples regi for å vise sin lojalitet til menigheten. Sorte og hvite ble bedt om å gifte seg med hverandre slik at Peoples Temple kunne vise opp et bilde av harmonisk raseblanding til omverdenen (ibid. 28). Det hadde dermed foregått en holdningsforandring når det gjaldt synet på seksuelle forhold mellom hvite og sorte i Peoples Temple.

Exodus – Peoples Temple flytter til vestkysten

I begynnelsen av 1960-tallet lå USA og Sovjetunionen i et rustningskappløp. Stadig kraftigere atomladninger i stadig mer langtrekkende raketter gjorde en altomfattende og altødeleggende atomkrig til en mulighet. I september 1961 hadde Jones en visjon hvor han så at Indianapolis ville gå til grunne i en atomeksplosjon. Jones tok to måneder fri og besøkte bl.a. Britisk Guyana, som senere skulle bli det uavhengige landet Guyana i 1966. Da han vendte tilbake, sa han opp jobben i menneskerettighetskommisjonen.

I januar 1962 trykket Esquire Magazine en artikkel hvor de nevnte ni sikre steder man kunne søke tilflukt under og umiddelbart etter en atomkrig. To av dem var Eureka i California og Belo Horizonte i Brasil. Jones reiste snart med familien til Belo Horizonte. De skulle være der i to år. Peoples Temple hadde på dette tidspunktet fire assisterende pastorer. Disse var Jack

Beam og Russ Winberg, som jeg allerede har nevnt, og Archie Ijames og Ross Case⁶. Archie Ijames var sort, de andre var hvite. Disse fire styrte menigheten mens Jones var i Brasil.

Også i Jones' fravær var visjonen om det ødelagte Indianapolis noe menigheten var opptatt av. Pastoren Ross Case oppfordret menigheten til å handle på grunnlag av Jones' visjon om den kommende katastrofen. Han sa: "I felt that the vision was given to us at The Peoples Temple because.... We were capable of acting on such a warning.." Endelig sa han at Peoples Temple ikke bare skulle flytte for å redde seg selv, men også for å misjonere i det som ville være igjen av verden etter holocaust (Weightman 1983: 23).

I mellomtiden drev Jones med humanitært arbeid i Brasil. Blant annet delte han ut mat til fattige barn. Jones' utsyn undergikk flere forandringer i denne perioden. Han og konen ble venner med en amerikansk misjonær ved navn Ed Malmins og dennes familie, og det er gjennom denne familiens datter, Bonnie, at vi vet en del om hva som opptok Jones i denne perioden. Bonnie flyttet inn hos ekteparet Jones og bodde hos dem noen tid. Mens han var i Belo Horizonte mellom 1962 og 1964, oppsøkte Jones ulike spiritister og religiøse grupper på stedet, og han ble opptatt av reinkarnasjon. Overfor Bonnie fortalte Jones at han i tidligere liv hadde vært farao Akhnaton, Buddha, Jesus og Lenin (ibid. 24-25).

Pastor Jack Beam og konen Rheaviana sluttet seg i en periode i 1962-63 til ekteparet Jones i Belo Horizonte. Da de vendte tilbake til Indianapolis i begynnelsen av 1963, bad Jones dem om å reise til vest-USA for å finne passende steder for Peoples Temple å migrere til. Ekteparet Beam flyttet snart til Hayward, California. Uten Jones manglet imidlertid Peoples Temple sitt samlende punkt, og de fire pastorene var ikke enige på alle punkter. Menigheten havnet i en alvorlig krise mens Jones var i Brasil. Den sorte pastoren Archie Ijames ville adoptere en ung, hvit kvinne, noe mange av medlemmene ikke ville akseptere. Ross Case og Russ Winberg meddelte Jones dette. Særlig Winberg må ha stilt seg solidarisk med mange av Ijames' motstandere, for Jones bad ham til slutt om å forlate menigheten. Ross Case flyttet til Ukiah, California, et sted som hadde vært nevnt fordelaktig i Esquires artikkel om sikre steder i tilfelle atomkrig (Hall 1987: 60-61).

I 1964 vendte Jones tilbake fra Brasil, og han hadde da forandret syn i en del teologiske spørsmål. Han trodde ikke lenger på de kristne læresetninger om jomfrufødselen og

---

⁶ Jack Beam døde i Jonestown under masseselv mordet. Archie Ijames var fremdeles med i Peoples Temple, men var ikke i Guyana. Datteren hans døde i Jonestown. Ross Case forlot Peoples Temple før 1965. Russ Winberg forlot Peoples Temple før 1973.

treenigheten (Weightman 1983: 25). Han aksepterte ikke lenger bibelen som autoritativ. Han rakk i stedet ned på den i en spesiell pamflett ved navn "The Letter Killeth" som regnet opp det Jones mente var feil ved bibelen. Han erstattet etter hvert tilbedelsen av Jesus med tilbedelse av seg selv. Som vi har sett, hevdet Jones på dette tidspunktet at han i en av sine inkarnasjoner hadde vært Jesus. Endelig skulle Jones hevde at han var Gud faderen, eller det nærmeste man kunne komme noen slik gud (Weightman 1983: 24).

Frykten for atomkrig var en viktig årsak til at Jim Jones så seg om etter et annet sted for menigheten, men kanskje like viktig var en forfølgelse i Indianapolis som var høyst reell. Bl.a. annet mottok ekteparet Jones flere truende oppringninger. Fra 1964 og frem til juli 1965 dro medlemmer av Peoples Temple alene og sammen med familiemedlemmer til California. Det var omtrent like mange hvite som sorte (Hall 1987: 63).

I alt dro noe over 70 familier, sammenlagt 130 personer vestover (Hall 1987: 63) (Weightman 1983: 25). Peoples Temple slo seg ned i Redwood i Mendecino County i Ukiah-området. Mendecino County hadde på denne tiden et program for å plassere mentalpasienter i lokale privatre sykehjem, en ordning vi vet at Peoples Temple hadde jobbet med tidligere. Lederen for kommunens ansvarlige enhet for sosialtjenester, Dennis Denny, var ikke i tvil om at kommunens landskjente program var en vesentlig del av grunnen til at Jones valgte å slå seg ned nettopp i Ukiah.

Det lovede landet – Livet i Peoples Temple i California

Det var først i februar 1968 at Peoples Temple kunne innvie sin første kirke i California. Den ble bygget over et basseng på eiendommen til ekteparet Jones i Redwood i Mendecino County. Bassenget ble brukt til både bading og dåp. Historien om bassenget illustrerer at forholdet mellom Peoples Temple og den lokale befolkningen heller ikke her var helt uproblematisk. Bassenget ble nemlig bygget for å gi medlemmer et sted hvor de i det hele tatt kunne bade. Det var ingen mangel på badefasiliteter i nærheten, men innbyggerne i området var skeptiske til de sorte som hadde flyttet til området, og ungdom fra Peoples Temple ble bl.a. utsatt for hånende tilrop når de ville bruke badefasilitetene i området. Dette var ikke de eneste reaksjonene medlemmene møtte. Kirken i Redwood ble blant annet beskutt. Medlemmer ble utsatt for angrep, og kjæledyr ble forgiftet. Peoples Temple innførte på denne tiden en vaktordning rundt kirken i Redwood (Moore 1985: 115-116).

I tiden mellom flyttingen til California og 1968 hadde ekteparet Jones' hjem i Redwood blitt menighetens samlingspunkt. I California tiltrakk Peoples Temple seg en ny type medlemmer. Dette var utdannede hvite medlemmer av middelklassen. Blant disse var bl.a. Larry Layton⁷ og hans kone Caroline Moore Layton. De skulle senere bli skilt, men begge spilte viktige roller i Peoples Temple. Moore Layton ble Jones' elskerinne, og de fikk en sønn sammen. Carolyn Moore Layton skjøv etter hvert ut Jones' kone Marceline Jones fra lederskapet i Peoples Temple. (Maaga 1998: 78). Fru Jones ble i Grace Stoenes ord "a nonentity", og McCormick Maaga skriver at "It was Marceline Jones who demonstrated in her speech that night that loyalty to the Peoples Temple cause could cost a person her marriage, her pride, her rightful place in her own religious movement, and foreshadowed still greater sacrifices to come." (ibid. 80)

I 1969 ble Elmer og Deanna Mertle⁸ medlemmer av Peoples Temple. De skulle senere forlate Peoples Temple og bli svært aktive i Concerned Relatives, en organisasjon av eksmedlemmer og slektninger til medlemmer som stilte seg kritisk til Peoples Temple og Jones. I 1969 ble advokaten Timothy Stoen medlem av Peoples Temple. Stoen hadde et ikke lite talent for organisasjon, en enorm arbeidskapasitet og mange viktige kontakter. Hans kone Grace Stoen ble også med i Peoples Temple. Den 25. januar 1972 fikk Grace Stoen en sønn, John Victor Stoen. Morens ektemann, Tim Stoen, underskrev noen dager senere en erklæring hvor han hevdet at Jim Jones var far til barnet (Hall 1987: 127).

Sosialarbeideren Sharon Amos⁹ ble også med i Peoples Temple. Om disse nye medlemmene skriver John Hall: "The organizational skills and social prominence of converts helped propel the group toward an entirely different scale of operations" (ibid. 66). En annen viktig utvikling i denne tiden var at de nye medlemmene i sin tur trakk til seg mer velstående konvertitter. Blant disse var Teri Buford og Debbie Layton, Larry Laytons søster (ibid. 67). Moore Layton, Buford, Grace Stoen, Debbie Layton, Sharon Amos og Tim Stoen skulle alle innta lederroller i Peoples Temple. Rekruttering til Peoples Temple foregikk også langs familieband. Judith Weightman skriver at "...one of the most striking features of the Temple is its recruitment of entire families. This is one of the most fundamental differences between

---

⁷ Larry Layton avtjente mellom 1986 og 2002 en fengselsstraff for "conspiring in and aiding and abetting the 1978 murder in Guyana of United States Representative Leo J. Ryan."

⁸ Ekteparet Mertle ble myrdet i sitt hjem sammen med datteren Daphene i Berkeley i California i februar 1980. Forbrytelsen ble aldri oppklart.

⁹ Sharon Amos var i Georgetown, Guyanas hovedstad, under masseselv mordet. Hun drepte sine tre barn og begikk selvmord etter at en radiobeskjed som ble kringkastet fra Jonestown, beordret alle tilhengerne til å hevne seg på organisasjonens fiender og deretter begå revolusjonært selvmord.

the Temple, a marginal religion or cult, and the new religions” (ibid. 85). I følge Weightman var altså ikke Peoples Temple en new age-religion. I slike religiøse organisasjoner betones gjerne medlemmenes uavhengighet og individualitet. I Peoples Temple var familien svært viktig.

Fra eksmedlemmet Phil Kerns har vi en beskrivelse av en gudstjeneste i Redwood Valley på slutten av 1960-tallet. Selv om mange kilder om Peoples Temple stammer fra eksmedlemmer, og derfor må ses i et kritisk lys, regnes denne kilden som troverdig av forskeren Judith Weightman. Den passer også med andre beskrivelser av Peoples Temples gudstjenester i denne tiden (Weightman 1983: 67). Gudstjenesten startet med sang fra koret, solister og forsamlingen. Sangene var en blanding av borgerrettighetssanger, sanger lånt fra Father Divines Peace Mission og egenproduserte sanger. Fremføringen var svært profesjonell. Tradisjonelle kristne hymner var fraværende. Etter dette kom Jones gående gjennom forsamlingen fremover mot scenen i rød kappe og med mørke solbriller. Etter først å ha snakket om hvor fint det var at medlemmene kunne være sammen, sorte som hvite og gule, vendte han oppmerksomheten mot rase, økonomi og atomkrig. Jones snakket om grådighet, imperialisme og den uretten sorte opplevde. Dette ble kontrastert med forsamlingens hjerterom og toleranse. Forsamlingen stemte i. Så snakket Jones om en brevskrivingskampanje de hadde, før han vendte blikket mot bandet. Sangen ”We shall overcome” begynte. Denne sangen var en gjenganger og ble sunget et halvt dusin ganger hver kveld. Denne gangen sang Jones med over mikrofonen. Forsamlingen klappet, hoppet og danset. Jones gjorde det samme, også han veldig entusiastisk (Weightman 1983: 31-34).

Etter at alle roet seg ned, fortalte Jones forsamlingen hvordan denne kvelden var begynnelsen på den ekte sosialismen. All applausen og ropingen i mellomtiden hadde utmattet de fremmøtte. Så begynte en fase hvor Jones helbredet og kommuniserte åpenbaringer til forsamlingen. Som vi allerede har sett, støttet Jones seg til opplysninger hans medarbeidere hadde samlet sammen på forhånd. De som ble helbredet, var overbevist om at helbredelsen var ekte, og også ved senere telefonisk kontakt bekreftet de at deres tilstand var forbedret etter møtet med Jones. Ofte forklarte de over telefon hvordan et nytt mirakel hadde skjedd etter et møte med Jones. Etter at denne fasen var over, sendte Jones’ medhjelpere kollekten rundt. Den ble sendt rundt gjentatte ganger i en time eller to. Innimellom ble den tatt inn for telling, og deretter ville Jones si at de hadde mottatt vesentlig mindre enn det de faktisk hadde mottatt. Noen mennesker donerte ringer, klokker og trygden sin (ibid. 35-36).

Jim Jones delte som vi allerede kort har nevnt, mer av sine innerste overbevisninger om gud og religion med medlemmene i denne perioden. Medlemsmassen hadde forandret seg, og de unge, hvite medlemmene som raskt inntok lederposisjoner i bevegelsen, var mer positive til Jones' ukonvensjonelle syn på disse temaene. Tim Reiterman forteller i den forbindelse om en hendelse under en gudstjeneste i 1971. Jeg bringer her flere sitater for å illustrere Jones' tenkning om disse temaene i denne tiden. Jones sa: "All the power you said God had, I have" og fortsatte: "I've come to make one final dissolution, one final elimination of all religious feeling. Until I have eradicated it from the face of the earth, I will do all the miracles you said your God would do and never did" og videre: "I see some ...are not aware what God is. The only thing that brings perfect freedom, justice and equality, perfect love in all its beauty and holiness is socialism. Socialism!"

"Will you tell me you believe in God out there? So what? What's your sky God ever done? Two out of three nations in the world are hungry. Misery in every one of your homes. The only happiness you've found is when you've come to this earth God!...When you came to your socialist worker father, some of you never knew the fulfillment of happiness, you never knew that anyone cared. Your children were in difficulties. None came to the jails. You prayed to your sky God and he never heard your prayers. You asked and begged and pleaded in your suffering, and he never gave you any food. He never gave you a bed, and he never provided a home. But I, your socialist worker God, have given you all these things." (Reiterman 1982: 145-149)

For å vise himmelgudens maktesløshet og sin egen makt avsluttet han med kaste bibelen på gulvet og stille seg på den (Reiterman 1982: 149). Slik omgang med bibelen var ikke en ny foreteelse for Jones. Alt på begynnelsen av 60-tallet hadde han gjort dette, og denne og lignende hendelser hadde ført til at noen medlemmer hadde forlatt Peoples Temple (Weightman 1983: 20). For noen medlemmer var ikke fortrolige med denne delen av Jones' lære.

Men Peoples Temple hadde også tilhørere som tok imot Jones' nye budskap med begeistring. For noen gikk han faktisk ikke langt nok. I tidsrommet mellom september og oktober 1973 hoppet åtte unge medlemmer av. De forklarte sine motiver i et brev til Jones. De kunne ikke bli enige om hvilken rolle Jones spilte i det de mente var bevegelsens forfall, så i brevet konsentrerte de seg om Jones' stab (Reiterman 1982: 224) mens de hyllet Jones som "the finest socialist and leader this earth has ever seen" og fortsatte: "Proceeding, a revolutionary as you and staff would say, does not engage in sex." (Brev, 1973) Deretter listet de som en indirekte kritikk av Jones opp både menn og kvinner hvorav flere hadde hatt sex med lederen.

Enda mer direkte blir kritikken når opprørerne behandler Grace Stoens graviditet:

“Accidentally (?) she becomes pregnant, and contrary to People's Temple law, she doesn't get an abortion.” (Brev, 1973) Som vi har sett, hevdet Jones at Grace Stoens sønn, John Victor, var hans avkom. Kritikken mot ledelsesstaben i Peoples Temple fortsetter: “There's no revolutionary teachings being taught the way it use to. At one time you told us to read. Yet, staff came in the night to steal books from those who had them...All Planning Commission does is call each other homosexual, asking if each other suck cock” (Brev, 1973).

Disse medlemmene var altså ikke bare positive til Jones' versjon av sosialismen. De krevde at liv skulle følge lære, noe Jones ikke alltid gjorde, og de leste og forfektet marxistisk teori på et plan som Jones ikke beskjeftiget seg med eller talte om. De var nærmere en mer konvensjonell forståelse av marxisme i samtiden enn Jones.

Politikk, image og PR

“The highest form of worship is service to our fellow man, woman and child.” (Hall 1987: 149)

I 1972 åpnet Peoples Temple sin første kirke i San Francisco (Weightman 1983: 31). Idet Peoples Temple flyttet inn i storbyene på Californias kyst, kom de i kontakt med nye strømninger og utviklinger i det politiske landskapet i staten spesielt og landet generelt. Jones hadde alt i 1967 blitt valgt til formann for en storjury i Mendocino, et ikke ubetydelig tillitsverv. Peoples Temple etterstrebet i denne perioden å promotere et godt bilde av seg i opinionen samtidig som de også opprettet kontakter med mennesker i maktposisjoner. Et medlem forteller at Peoples Temple hadde en komité som sendte gaver til ikke-medlemmer i lokalsamfunnet som fikk barn, samt hjalp pårørende etter kjæres dødsfall (Hall 1987: 149). John Hall skriver at veldedighet rettet mot lokale ledere tilsvarte en form for simpel korrupsjon idet de fikk gaver eller pengebeløp som ble donert til deres respektive organisasjoner eller institusjoner (Hall 1987: 149-150). Relasjonen til pressen var også svært interessant for Peoples Temple. De sendte nyhetsbrev som ble trykket av den lokale pressen, og de brukte pressen for å bekjempe rykter om Peoples Temple blant innbyggerne i bl.a. Ukiah. Peoples Temple reagerte sterkt på rykter, og det de mente var uriktige opplysninger om bevegelsen, og både medlemmer og sympatisører sendte støttebrev til en lokal avis hvor de utga seg for å være private borgere uten noen forbindelse til bevegelsen (ibid. 150).

John Hall skriver at Peoples Temple var avhengig av mediedekning for å tiltrekke seg tilhengere og for å vokse finansielt og maktpolitisk. Samtidig trengte Peoples Temple å skjermes sitt indre liv fra oppmerksomhet fra nettopp det større samfunnet og pressen (ibid. 143-144). Dette siste fordi Peoples Temple hadde en religiøs praksis og en politisk holdning som det større samfunnet avviste. Dermed kunne Peoples Temples ambisjoner komme i konflikt med fremtidige vekstplaner. Ved gjentatte anledninger forsøkte Peoples Temple å fremstille seg som antikommunister (ibid. 147). For medlemmene som i denne tiden hørte hva Jones sa om kommunisme bak lukkede dører, kunne det ikke være noen tvil om at Peoples Temple og medlemmer av Peoples Temple ikke kunne fortelle det større samfunnet åpent hva deres trosforestillinger og overbevisninger var.

Jones og Peoples Temple gjorde flere PR-fremstøt i denne tiden, og noen var svært vellykkede. Et eksempel på dette er Peoples Temples reaksjon i 1974 da the Symbionese Liberation Army (SLA) kidnappet milliardærarvingen Patricia Hearst¹⁰. Et tilbud fra flere Peoples Temple-ledere, Jones inkludert, om å bytte plass med Patricia Hearst under det som skulle bli SLAs ferd ut fra amerikansk territorium, fikk landsdekkende pressedekning. SLA, som Jones ikke klart tok avstand fra under sine prekener, avslo Jones' tilbud, men Peoples Temple fikk stor oppmerksomhet for denne humanitære gesten (Hall 1987: 148).

I Mendocino var republikanerne den førende makten på denne tiden. Timothy Stoen var medlem av partiet, og takket være det nøt Peoples Temple tilgang til de lokale republikaneres lederskap. Peoples Temple samarbeidet i det hele med svært ulike grupper for å oppnå sine politiske mål. I et utsagn som forteller mye om både hva Peoples Temple gjorde på denne tiden og grunnene til det, forteller medlemmet Sandy Bradshaw: "we courted people we didn't agree with in order to survive. We were trying to keep our heads above water." (ibid. 153) Det var viktig for Peoples Temple å alliere seg med makteliten. Mot slutten av 1960-tallet så Peoples Temple på seg selv som involvert i en strid for sin egen overlevelse. Peoples Temple hadde helt fra begynnelsen levd i et motsetningsfylt forhold til det større samfunnet. Etter at en person i 1969 hadde oppført seg truende mot Jones på Peoples Temples eiendom, opprettet Peoples Temple et vakthold rundt kirken som etter hvert skulle vokse. I august 1972 ble Jones skutt og såret foran kirken i Redwood. Han reiste seg øyeblikkelig og gikk inn i kirken hvor han helbredet seg selv (ibid. 113-114). Denne og andre hendelser var vitnesbyrd for medlemmer om at de var i fare, men at de også hadde mektige krefter på sin side, nærmere

---

¹⁰ Patricia Hearst slo seg sammen med sine kidnappere etter 57 dagers fangenskap. Hun ranet en bank og var en tid i fengsel, men ble senere benådet.

bestemt Jones' krefter. Peoples Temples kritikere på sin side hevder at dette ikke var annet enn et spill for galleriet. Ingen ble noensinne anklaget for å ha løsnat skuddene som skal ha truffet Jones.

I oktober 1971 besøkte Jim Jones Indianapolis. Etter å ha hevdet å kunne reise mennesker opp fra de døde, skrev avisen Indianapolis Star en artikkel som fikk the Indiana State Psychology Board til å starte en etterforskning. Da Jones vendte tilbake i desember samme år, modererte han budskapet, men oppmerksomheten vedblev. Jones bestemte seg da for å legge ned alle Peoples Temples virksomheter i Indiana, og Peoples Temple solgte også pleiehjemmene sine der. Tim Stoen fikk senere overbevist the State Psychology Board om å legge ned etterforskningen mot Jones. En reporter fra avisen the Indianapolis Star skrev til avisen the San Francisco Examiner etter mer informasjon om Peoples Temple, og en stund senere fattet redaktøren for avisens religiøse sider, den landskjente teolog og prest Lester Kinsolving, interesse for saken (Reiterman 1982: 209-210).

Kinsolving oppdaget at Peoples Temple hadde bevæpnede vakter i og rundt kirken i Redwood Valley. Etter tre artikler som bl.a. hevdet at Jones av medlemmene ble sett på som en guddom som kunne reise mennesker opp fra de døde, organiserte Jones en protest utenfor kontorene til the Examiner med ca. 150 medlemmer. Kinsolvings tre artikler var ledd i en planlagt serie på i alt syv artikler om Peoples Temple, og bevegelsen krevde at den skulle stanses. Etter den fjerde artikkelen ble Jones og avisen enige om å gjøre et intervju hvor Jones selv skulle få komme til orde. Dette intervjuet fant sted 20. september 1972. Det ble publisert, og resten av Kinsolvings artikler ble stanset etter at Peoples Temple truet med å saksøke avisen (ibid. 214). I etterdønningene av Kinsolving-saken begynte Peoples Temple å donere mer penger enn før til Disciples of Christ. De donerte også penger til aviser i San Francisco. Kinsolvings The Examiner returnerte sine 500 dollar. Mediene var blitt en av Peoples Temples fiender. Om Jones hadde grunn til å mistro mediene så sterkt som han etter hvert gjorde, er et åpent spørsmål. Det vi vet, er at medienes hunger etter avsløringer og Peoples Temples mistro og behov for å skjerme menighetens indre liv, måp kunne sies å ha utgjort en ond sirkel. Medienes søkelys ble opplevd som en invasjon av menighetens liv mens Peoples Temples hemmelighetskremmeri bare førte til mer oppmerksomhet.

Et nytt lovet land – Peoples Temple flytter til Guyana

Det lovede landet i California var ikke uten farer for menigheten. Medlemmer hoppet av, og pressens interesse for menigheten ble vekket av historier om straff, sex og overvåking innad i bevegelsen. Som vi allerede har sett, ble Jones selv oppfattet å være i fare på dette tidspunktet. Da de åtte unge revolusjonære hoppet av, foreslo Jones i et møte for den såkalte planleggingskommisjonen at medlemmene kunne ta sine liv for å demonstrere at de var fredselskende apostoliske sosialister. Han sa også at det kunne hende de måtte flytte til Canada eller et tropisk paradys hvis USA ble et diktatur. Jones lot idéen ligge da han møtte motforestillinger (Hall, 134). Det stod imidlertid klart for flere medlemmer at Peoples Temple ikke befant seg i det lovede landet de hadde forestilt seg at California var, mens de var i Indianapolis. I august 1973 ble også Peoples Temples kirke i San Francisco påtent, antagelig av hvite rasister (Wessinger 2000).

Den 8. oktober 1973 bestemte Peoples Temples styre at det skulle opprettes en bosetning i Guyana. I 1974 ble de første pionerene sendt avsted, og i 1975 arbeidet 50 medlemmer i Guyana med å rydde et område de hadde leid av den guyanske staten (Wessinger 2000). Både Jim Jones og Peoples Temple var presset på denne tiden, og sent i 1974 snakket noen sentrale medlemmer med Jones om hans eventuelle avgang. Jones avviste tanken. I stedet fokuserte han på John Victor Stoen som sin etterfølger. Til et medlem han stolte på, kunne Jones snakke om sine redsler. Han var redd for å eldes og svekkes. Han farget håret og ville ikke vise at han haltet når han hadde vondt i et ben (Weightman 1983: 133-134). Gjennom en årrekke hadde Jones brukt ulike teknikker for å beholde lederskapet og initiativet i Peoples Temple. Overfor de menige medlemmene hadde han vært en helbreder og frelser. Ved å la de menige medlemmene forstå mer enn det som var helt nødvendig, ville han underminere sin egen ledelse (ibid. 133). Men hva med de andre medlemmene i lederskapet? Mange av dem var på ulikt vis blandet inn i Jones' bedrag. Samtidig trodde mange at Jones virkelig hadde spesielle evner, i alle fall gav flere av dem uttrykk for det.

Jones hadde seksuell omgang med flere kvinnelige ledere, og et seksuelt møte med Jones var ofte en inngangsbillett til den indre sirkelen i Peoples Temple (ibid. 119). Larry Layton var først gift med Carolyn Layton Moore, og da hun og Jones innledet et forhold, fikk Jones Larry Layton og Carolyn Layton Moore til å skille seg. Senere arrangerte Jones det slik at Larry Layton giftet seg med Peoples Temple-medlemmet Karen Tow. Også hun skulle bli en av

Jones' elskerinner (ibid. 119). I 1974 begynte Jones å lære at alle i Peoples Temple bortsett fra ham selv var homoseksuelle. Jones hadde selv sex med flere menn, og da alltid som den aktive parten. Han fikk også medlemmer til å innrømme sin homoseksualitet. Medlemmer i planleggingskommisjonen ble tvunget til å erklære sin seksuelle historie (Weightman 1983: 28). Tim Stoen og Larry Layton innrømmet begge at de var homoseksuelle. Weightman skriver at Jones:

“Used his body to discipline, elevate and reward as well as assert his own superiority and to humiliate.” (Weightman 1983: 120)

Weightman tar her opp tråden fra forskeren Susan Brownmiller og viser hvordan Jones' sex med utvalgte kvinner, kunne ses på som en demonstrasjon av makt over deres menn. Dette var mulig all den tid kvinnene ble sett på som sine menns eiendom. Deborah Layton Blakey, Larry Laytons søster som senere hoppet av, forteller om hvordan et seksuelt møte med Jones skulle bli fremstilt:

“We all knew what we were supposed to say because we had seen it all before. We were supposed to say we had approached him; that he had helped us psychologically; that he had the biggest penis we had ever seen; that he could screw longer than anybody; and that we had never had an orgasm until we had sex with him. Until that moment I always believed that what all the others previous to me had said was true; now I knew differently.” (Weightman 1983: 121)

I 1975 forlot ekteparet Mertle Peoples Temple. Da de på linje med andre medlemmer hadde signert blanke ark som senere kunne fylles ut av andre ledere av Peoples Temples lederskap eller Jim Jones personlig, endret de navn til Al og Jeannie Mills (Hall 1987: 180). Dette gjorde de for å unngå at potensielt kompromitterende forfalskninger fra Peoples Temple skulle være juridisk bindende. Peoples Temple fikk altså medlemmene til å signere lojalitetstester. I 1976 forlot Grace Stoen Peoples Temple. Hun etterlot sin sønn John Victor i Jones' varetekt. Noen måneder senere signerte Tim Stoen, som fremdeles var John Victor Stoens juridiske far, en erklæring hvor Jones og andre medlemmer av Peoples Temple ble utnevnt til verger for John Victor. Dette skulle senere vise seg å lede til en av de mest alvorlige krisene mellom Concerned Relatives og Peoples Temple. Det var ikke uproblematisk å bryte det båndet man en gang hadde knyttet til Jones og bevegelsen.

Jonestown – Peoples Temples siste akt

I 1977 forlot flere medlemmer Peoples Temple. Blant disse var Deborah Layton Blakey og Tim Stoen. Blakey skulle senere i en retterklæring hevde at det var krisehendelser i Jonestown kjent som "hvite netter". Da Tim Stoen hoppet av, mistet Peoples Temple sin viktigste organisator. Stoen visste mye om organisasjonen og hevdet også at Jones ikke var far til John Victor Stoen. Stoen støttet sin kone Grace i barnefordelingssaken mot Jones. I rask rekkefølge ankom majoriteten av Peoples Temples medlemmer Jonestown i Guyana. I juli 1977 kjøpte Peoples Temple flybilletter til 137 medlemmer. I august kjøpte de hele 348, og i september var Peoples Temple effektivt blitt flyttet til Guyana (Hall 1987: 205). I hovedstaden Georgetown opprettet Peoples Temple et kontor for kommunikasjon med myndighetene i Guyana og Peoples Temples kontorer i USA.

Selve Jonestown var ikke dimensjonert for å ta imot så mange mennesker. En tidlig prioritet var derfor å utvide boarealene. I september dukket Jones' problemer med barnefordelingssaken opp igjen da Tim og Grace Stoen reiste saken foran en guyansk rett. Retten beordret Jones til å overlate John Victor Stoen til myndighetene (Hall 1987: 217). Da de fikk denne informasjonen, satte Peoples Temples medlemmer opp militære posisjoner for å motstå et eventuelt angrep på Jonestown. Medlemmene hadde også i Guyana bygget opp et visst apparat for å kommunisere med myndighetene, og til slutt forsikret Guyanas visestatsminister Ptolomy Reid at verken soldater eller andre ville gå inn i Jonestown med makt for å hente John Victor Stoen (ibid. 218). Krisetilstanden i Jonestown ble da avblåst.

Tim Stoen og flere andre medlemmer av Concerned Relatives henvendte seg deretter til amerikanske politikere for hjelp. Concerned Relatives drev overvåking av Peoples Temple og samlet et materiale de mente dokumenterte lovbrudd i Peoples Temple. Dette gjaldt særlig behandlingen av medlemmene. Kongressrepresentant Leo Ryan fra California¹¹ viste interesse for saken og bestemte seg for å undersøke videre. Han prøvde å få tilsagn fra kongressen til å dra på en offisiell visitt til Jonestown. Dette fikk han ikke, men han valgte likevel å dra til Guyana. Med ham var hans egen stab, journalister og medlemmer av Concerned Relatives. Jones på sin side bestilte en tønne med 45 kg. kaliumcyanid¹² som ankom Jonestown flere dager før Ryans fly landet i Guyana (Reston 1981: 305).

---

¹¹ Ryan hadde sittet i Kongressen for det Demokratiske partiet siden 1973.

¹² Kaliumcyanid brukes bl.a. i gruveindustrien, og denne mengden er nok til å drepe over 100 000 mennesker.

Da Ryan landet i hovedstaden Georgetown, gikk han i møte med Peoples Temples representanter. Da de gjorde det klart at han ikke ville tas imot i Jonestown, bestemte Ryan seg for å besøke Jonestown likevel. Ryan og hans øvrige selskap tok fly til landsbyen Port Kaituma rett ved Jonestown uten endelig bekreftelse på at de ville bli sluppet inn. Ryan satset på at pressens nærvær ville sikre adgang til bosetningen. De følgende hendelsene er belagt i flere sekundærkilder, og jeg refererer de punkter som alle kilder er enige i.

Jones ombestemte seg i mellomtiden og tillot de besøkende å komme inn i Jonestown. Da selskapet slapp inn, ble de vist rundt på området. Senere på kvelden var det festligheter ved den store paviljongen. Kongressrepresentant Ryan kommenterte da at Jonestown for mange medlemmer var det beste som hadde skjedd dem. Under møtet fikk noen journalister en lapp fra noen medlemmer hvor det stod at de ville forlate Jonestown.

Neste dag fortalte Ryan Jones at enkelte medlemmer ville forlate bosetningen, femten i alt. Da de skulle forlate Jonestown, ble Ryan angrepet av Don Harris, et medlem av Peoples Temple. Harris, kjent som Ujara, holdt en kniv mot Ryans strupe. Jones som stod like ved, gjorde ikke noe. Harris ble overmannet av de andre på stedet. Da Ryans selskap og avhopperne skulle forlate Jonestown, sluttet enda et medlem av bosetningen seg til dem. Larry Layton lot som at også han ville hoppe av.

En stund senere forlot to traktorer Jonestown. I hengerne bak dem var medlemmer av Jonestowns sikkerhetsavdeling. De fulgte etter Ryan og avhopperne mot flyplassen i Port Kaituma. Da Ryan nådde flyplassen, ventet to fly på dem. Mens de lastet inn i flyene og forberedte seg på å gå om bord, dukket traktorene opp på flyplassen. Etter en stund åpnet mennene på hengerne ild mot flyene. Larry Layton dro ut en pistol som han hadde gjemt, og angrep avhopperne om bord i et av flyene. Medlemmer av delegasjonen og avhopperne prøvde å flykte opp i jungelen rundt flyplassen. Senere henrettet mennene fra hengerne enkelte av de sårede som lå igjen på flyplassen. I alt fem mennesker omkom, deriblant kongressrepresentant Ryan. Han ble det første amerikanske kongressmedlem som noen gang ble myrdet.

I mellomtiden hadde Jones kalt de gjenværende medlemmene sammen til et møte. Enkelte deler av dette møtet ble tatt opp på bånd. Han fortalte forsamlingen at de hadde blitt sveket, og at enkelte medlemmer med sine løgner hadde gjort livet uutholdelig for Peoples Temple. Jones sa at flyet ville styrte i jungelen, og at det bare var et tidsspørsmål før Jonestown ville

bli angrepet av soldater. Jones foreslo så for medlemmene at de skulle ta sine liv, siden det ikke ville være noen fremtid igjen for dem. En diskusjon om emnet fulgte, hvor blant annet et medlem var uenig med Jones. De diskuterte eventuelle alternativer til selvmord, deriblant å reise til Sovjetunionen. Mens dette foregikk, vendte medlemmene som hadde angrepet flyene på flyplassen tilbake. Nyheten om kongressmannens død ble så gitt forsamlingen til allmenn oppstandelse (Q 042).

Jones oppfordret så medlemmene til å begå det han kalte et revolusjonært selvmord, og så begynte de å drikke av en blanding som inneholdt kaliumcyanid. Den hadde blitt forberedt i forveien. Mens noen medlemmer gjorde det, vitnet andre medlemmer om tiden i Jonestown, hva den hadde betydd for dem og om Jim Jones. På lydbåndet kan man høre barn og voksne gråte og stønne. Jones oppfordrer dem til å ta seg sammen og dø som sosialister. På et tidspunkt etter at tapen ender, ble Jim Jones drept av et skudd mot tinningen. Det er ikke klart hvem som løsnet skuddet. I alt 918 medlemmer døde, inkludert fire i Peoples Temples hovedkvarter i Georgetown. Noen få medlemmer overlevde, enten ved å sove, rømme eller skjule seg.

Det var aktivitet i bosetningen også dagen etter. Lydbåndet Q 875 inneholder opptak av nyhetssendinger som rapporterer om dødsfallene på flyplassen. I bakgrunnen kan man høre mennesker som beveger seg samt høre amerikanske stemmer. Utsagnene og stemmene som høres er for vage til at man kan trekke klare konklusjoner om hvorfor opptaket ble gjort og hvem som gjorde det. Det som er klart, er at det var medlemmer i bosetningen som midlertidig overlevde masseselv mordet og orienterte seg om hva som skjedde i omverdenen. Mest sannsynlig er det medlemmer av ledelsen som gjorde dette. Senere endte de formodentlig sine liv som de øvrige medlemmene. Det er ikke klart hvorvidt Jim Jones er i live på dette tidspunktet.

Nyheten om skuddene på flyplassen og masseselv mordet opprørte både USA og resten av verden. Peoples Temples masseselv mord var en anklage mot USA, men mot hva? Var det en anklage mot høyresiden eller venstresiden i politikken? Var bevegelsen en afroamerikansk bevegelse, eller var den nok et eksempel på hvordan afroamerikanere falt offer for hvite demagoger og sjarlataner? Hadde Jonestowns beboere en grunn til å begå selvmord, eller viste deres skjebne hvor ille det kan gå dersom man avviser sitt hjemland og alle konvensjoner. Jonestown ble det som ingen ville ta i, selv med ildtang. Det var lenge en strid om hvor de døde som ikke ble identifisert eller hentet av pårørende, skulle ligge. Et medlem av

kongressen fra delstaten Delaware yrket for at de ikke skulle ligge i Delaware. De døde var først blitt transportert dit med forsvarets fly (Chidester 1988: 17). Det virket som om Jonestowns døde hadde en forurensende kraft som ikke måtte besmitte statens jord. De ca. 550 døde som ikke ble identifisert eller hentet, fikk til slutt den siste hvile ved Evergreen Cemetery i Oakland i California. Der avholder pårørende og andre en minneseremoni hvert femte år. Jim Jones med familie ble kremert, og asken ble spredd over Atlanterhavet (Chidester 1988: 20).

Kapittel 2 – Teori - Peter Berger

Peter Berger og Marx, Durkheim og Weber

Peter Ludwig Berger, f. 1929, er en nålevende sosiolog og teolog som har skrevet flere kjente verk. Særlig ”The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge” (1966) skrevet sammen med Thomas Luckmann og ”The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion” (1967) har nådd mange lesere. I følge Inger Furseth og Pål Repstad representerer Bergers og Luckmans arbeid et nytt fokus på mennesket som sosial aktør. Den gjeldende sosiologien på 1950- og 1960-tallet hadde en tendens til å redusere individets aktørevne (Furseth 2007: 101). Forskeren Gary Dorrien sier at Luckman og Berger søkte å unngå strukturalismens ”teoretiske taskenspill” og funksjonalismens ”forstyrrende tingliggjøring” (Dorrien 2001: 30). Berger og Luckman hevdet at menneskelig virkelighet måtte forstås som en sosial konstruksjon, og at kunnskapssosiologiens fremste tema skulle være dagligdags kunnskap (ibid. 30). Jeg vil i dette kapittelet både presentere Peter Bergers sosiologiske teorier ut fra originalkildene og også referere til litteratur skrevet om Bergers teorier. Særlig vil ”The Sacred Canopy” stå sentralt i dette kapittelet. Sekundærlitteraturen vil her først bringe oss trygt inn mot Bergers univers.

Peter Berger er en troende protestant. I begynnelsen av sin karriere, skriver forfatteren Bernice Martin, ville Berger bruke sosiologien for å skille den sanne og radikale kristendommen fra den komfortable og institusjonelle kristendommen mange amerikanere praktiserte på 1950-tallet. Etter krigen hadde Berger emigrert til USA. I de tidligste verkene hører man ikke bare en sint ung mann, men også østerrikeren som vet hva nazisme, undertrykkelse og krig er. Kontrasten med 50-tallets lunkne kristendom i deler av det amerikanske samfunnet var stor, skriver Martin (Martin: 2001 157-158).

For Peter Berger er mennesket et mangelvesen (Krogseth, samtale). Synet på mennesket som et mangelvesen er bl.a. begrunnet i hans lutherske pessimistiske menneskesyn (Krogseth, samtale). Berger skriver at mennesket er ”underlig ufullendt” ved fødselen. Det er også instinktsvekket og underspesialisert, skriver Berger (Berger 1969: 5). Den verden som mennesker lever i, må hele tiden skapes på nytt (ibid. 6). Bare slik kan mennesket overleve i en verden det selv former, for å kompensere en manglende tilpasning til miljøet og manglende

evne til å leve i et fremmed miljø. Dette er i motsetning til dyr som fødes med skarpe instinkter og snart kan klare seg på egen hånd (ibid. 7).

Kjente tenkere som Karl Marx (1818 - 1883), Émile Durkheim (1858 - 1917) og Max Weber (1864 - 1920) er alle viktige utgangspunkter for alle sosiologer, og Berger er ikke noe unntak i så måte. Men hvordan er Bergers tenkning påvirket av dem? Hanne Holmesland skriver at Marx er viktig for Bergers kunnskapssosiologi på to måter. Det første momentet er at Marx formulerer kunnskapssosiologiens premiss om at samfunnet "konstituerer mennesket og dets kunnskap". Mennesket er historisk plassert og kondisjonert (Holmesland 2007: 23). Marx er også viktig fordi han foregriper det Holmesland kaller kunnskapssosiologiens dialektiske vending. Dette går ut på at menneskene skaper det objektiviserte, det som mennesker oppfatter som virkelig utenfor seg selv. For Marx er det arbeidet som sørger for dette, mens for Berger er det kunnskapen som gjør det (ibid. 23).

De samtidige tenkerne Durkheim og Weber hadde sosiologiske posisjoner som man kan si var motstridende. Blant annet var de av ulike oppfatninger når det gjaldt datidens positivismedebatt. Fransk sosiologi er viktig for kunnskapssosiologien, sier Holmesland. Det gjelder da den "distinkte visjonen om kraften og makten i kollektive følelser og idéer" (ibid 26). Franskmannen Durkheim kalles funksjonalismens far. I et funksjonalistisk forestillingssystem ses samfunnet som et system, en samling av gjensidig avhengige deler. For at samfunnet skal fungere og overleve, må visse krav møtes. Sosiale fenomener eksisterer og forklares ut ifra de funksjonene de tjener. Det går en forbindelse fra Durkheims, og her parafraserer jeg, forestillinger om bevissthetens utspring i sosial organisering og arbeidsdeling og hans forestillinger av kollektive idéer som symbolske representasjoner av sosial erfaring (ibid. 26). Durkheim koblet sosiale tankesystemer og sosiale systemer, noe som var svært viktig. For Durkheim gikk dette nærmere bestemt ut på at kunnskap skapes sosialt. Det er et kollektivt system som ikke bare overføres, men aktivt forandres gjennom sosial interaksjon (ibid. 29). En annen viktig innflytelse fra Durkheim er rent begrepsmessig. Bergers termer *anomi* og *nomos* er lånt og inspirert av Durkheim. Berger skaper *nomos* av Durkheims motsatte "*anomie*", et begrep som brukes i et av sistnevntes verker (Berger 1969: 189-190).

Et av de mange emnene som er viktige for den tyske sosiologen Max Weber, er det som omhandler meningsbehov, meningsløshet og teodicé¹³. Holmesland sier at Webers

---

¹³ Begrepet teodicé ble myntet av den tyske filosof, naturvitenskapsmann, matematiker, sinolog, filolog, diplomat og advokat Gottfried Wilhelm Leibniz (1646 - 1716).

metodologiske individualisme og sosiologiske pessimisme har påvirket Peter Berger (Holmesland 2007: 32). Weber var også en historisk tenker innenfor den tyske historismen. Som kontekstualiserende tradisjon er historismen viktig for kunnskapssosiologien, skriver Holmesland (Holmesland 2007: 35). Historismen er en tankeretning som har tro på en lovmessig utvikling innen historien. Weber levde i en tid som var opptatt av fornuft og modernitet, skriver Holmesland. Han opplevde bl.a. Tysklands fremvekst som verdensmakt. I denne epoken virket det nærmest lovbestemt at Tyskland skulle vinne frem. Sentralt i dette prosjektet var troen på fornuften og menneskenes evne og skjebne til å utvikle seg videre. En økende rasjonalisering finner uttrykk i den formålsrasjonelle og målorienterte kapitalismen (Holmesland 2007: 35). Ikke overraskende kaller Holmesland Webers forståelse av moderniteten romantisk. Med det menes nok at Weber kan ha undervurdert hvordan modernisme og teknologi kan brukes på alt annet enn et rasjonelt vis. Verdenskrigene illustrerer bl.a. dette poenget. Religion finnes for Weber bare i den del av verden hvor mennesker har mystisk erfaring. Den moderne verden har fått rasjonelle deler hvor religionen ikke lenger kan komme gjennom. Fremskrittet, rasjonaliseringen, kapitalismen og byråkratiseringen har ført til en avfortrylling av verden. Den verden som før var gjennomført magisk, er nå delt i henholdsvis religiøse og rasjonelle sfærer (ibid. 36). Det er som om verden er blitt både større og mindre på samme tid.

Fra Marx og Nietzsche henter Weber ”den pragmatiske forbindelsen mellom idéer og deres resultater,” skriver Holmesland. Idéers innhold er ikke lenger like interessant som deres ”intenderte eller faktiske resultater”. Weber interesserer seg også for mulige konflikter mellom idé og interesse, mellom interne tilstander og eksterne behov, skriver Holmesland. Også mening er viktig for Weber. Han tar i bruk teodicé-begrepet for å forklare hvordan mennesker forholder seg meningsfullt til meningsløsheten som er en faktor i alle levde liv. Dette begrepet er sentralt i ”Sacred Canopy” og også i denne oppgaven. Også Bergers begreper om legitimeringer er derivert fra Weber, selv om Berger sier at han bruker det i en bredere kontekst (Berger 1969: 191).

Peter Berger og senere impulser

Hanne Holmesland skriver at Berger bygger på de tyske tenkerne Arnold Gehlen (1904 - 1976), Max Scheler (1874 – 1928) og Helmuth Plessner (1892 - 1985), sentrale skikkelser i den såkalte filosofiske antropologien (Holmesland 2007: 37-38). Denne tankeretningen stod

sterkt i mellom- og etterkrigstiden. Holmesland skriver at den filosofiske antropologien i sin tur bygger på Hegel, Feuerbach, Marx og Nietzsche. Sentralt for denne tenkemåten er paralleller til biologi, etologi og språkvitenskap, og teoriene leter etter likheter mellom mennesker og dyr (Holmesland 2007: 38). Dyr kjennetegnes nettopp av mangler, bl.a. mangel på forståelse og innsikt. Frykt og redsel må ledsage ethvert dyreliv, selv om de altså er bedre tilpasset sitt miljø enn menneskene. For Gehlen er mennesket ”et kulturvesen” og ”å bygge en kultur er en dyd av nødvendighet for det biologisk svakt utrustede menneske. Fra naturens side har mennesket nemlig et svakt instinkt, det nyfødte mennesket er uten evne til å overleve på egenhånd,” skriver Holmesland (ibid. 38). Dette tangerer det poenget vi har sett at Berger senere skulle gjøre om menneskets underlige ufullkommenhet ved fødselen.

I følge professor Otto Krogseth ligger Bergers synsvinkel ikke primært på samfunnets strukturer og institusjoner. Vel så stor vekt legges på idéer, kultur og kunnskapsaspekter. (Krogseth 1993: XI) Videre er ikke arbeid ”den primære faktor når det gjelder menneskelig selv-realisering og integrasjon i verden... Mennesket er et kulturskapende – og kulturfortolkende vesen” (ibid. XII). Peter Berger kan altså ses som en kunnskapssosiolog. I sin tilnærming er Berger ulik fra, men også påvirket av sosiologer og filosofer som Marx, Durkheim, Weber, Mead, Schutz, Mannheim og igjen Gehlen (Holmesland 2007: 117) (Krogseth 1993: XII-XIII) (Wuthnow 1985: 22). Disiplinen kunnskapssosiologi ble etablert av Scheler og den ungarske sosiologen Karl Mannheim¹⁴ (1893 - 1947) (Holmesland 2007: 39). For Mannheim har kunnskapssosiologien to oppgaver. Den ene er å analysere hvordan kunnskapens innhold og gyldighet ble bestemt av sosiale faktorer. Den andre er ”hvilke sosiale betingelser som eventuelt kan gi et grunnlag for utviklingen av gyldig kunnskap.” (Holmesland 2007: 40)

Peter Berger emigrerte som vi har sett, til USA etter krigen. Det finnes i følge Holmesland også amerikanske forutsetninger for Bergers kunnskapssosiologi. I tankeretningen pragmatismen forstås bevisstheten som en aktivitet, skriver Holmesland. Bevisstheten er en form for aktivitet. Forholdet dem i mellom er dialektisk, som det er mellom subjekt og objekt (ibid. 40). Chicago-skolen representert ved tenkere som William James (1842 - 1910), John Dewey (1859 - 1952) og Charles S. Peirce (1839 – 1914), så ikke virkeligheten som noe som kunne gjengis, men som ”en dynamisk prosess av aktivitet...Bevissthetsutvikling er derfor en kontinuerlig prosess av tilpasning, basert på kommunikasjon og interaksjon, altså avhengig av

---

¹⁴ Karl Mannheim regnes som en av grunnleggerne av kunnskapssosiologien. Han hadde jødisk bakgrunn og arbeidet i Tyskland da nazistene tok over makten. Han flyktet kort tid deretter til England.

en sosial ramme.” Denne innfallsvinkelen utvikles videre av sosiologen George Herbert Mead (1863 – 1931) (ibid. 41).

Mead var en amerikansk filosof, sosiolog og psykolog. Han var tilknyttet University of Chicago hvor han var professor fra 1907 til sin død i 1931. Etter Meads død ble tankeretningen symbolsk interaksjonisme dannet på grunnlag av hans filosofi (ibid. 43). Meads teorier handler om hvordan mennesker former verden til en meningsfull størrelse for seg selv. Særlig er språk et symbol som er viktig i oppbyggingen av bevissthet, personlighet og samfunnsmessig orden (ibid. 43). Mennesket er en tabula rasa ved fødselen, uten bevissthet, uten språk eller kunnskap om seg selv. Så er spørsmålet hvordan denne kunnskapen blir til og bygges opp. Bevissthetsutvikling er i følge Holmesland for Mead ”et produkt av subjektiv bevissthet og miljøpåvirkning knyttet til sosial interaksjon. Den er resultat av refleksjon, selvbevissthet... å se seg selv som en aktør i verden...” (ibid. 43) I Meads handlingsbegrep er menneskelig handling både konstituert og konstituerende, skriver Holmesland (ibid. 44) Samfunnet er en såkalt ”meningsdannende konstruksjon som kommer til syne og sannsynliggjøres gjennom aktivitet.” (ibid. 44)

Fenomenologen Alfred Schutz (1899 - 1959) er den eneste av teoretikerne, som nevnes her, som Peter Berger treffer ansikt til ansikt. Det skjedde ved New School of Social Research i New York. Holmesland skriver at landsmannen Schutz¹⁵ var av stor betydning for utviklingen av Peter Bergers kunnskapssosiologi, og da særlig i sin pragmatisk-antropologiske periode mellom 1940 og 1959 (ibid. 47). For Schutz har mennesker en naturlig inklinasjon til å ta verden for gitt. Dermed vil alle oppfatte den likt. Og mennesker tar det for gitt at de lever i en felles verden (ibid. 47). Hverdagskunnskap og common sense-rasjonalitet er med andre ord viktige redskaper Schutz bruker for å forstå hvordan kunnskap dannes.

Eksternalisering, objektivisering og internalisering

Peter Bergers kjernebegreper er eksternalisering, objektivisering og internalisering (Krogseth 1993: XIII). Disse begrepene betegner prosessene hvor mennesket skaper, vedlikeholder og møter verden som ”en uavhengig virkelig struktur” (Holmesland 2007: 59). Ved språk, dannelsen av institusjoner, symbolsystemer eller meningsuniverser skaper mennesket samfunnet (Krogseth 1993: XIII.).

---

¹⁵ Alfred Schutz flyktet fra Østerrike etter Anschluss og ankom New York i 1939.

Det Berger kaller eksternalisering, betegner ”the ongoing outpouring of human activity into the world” (Berger 1969: 4). Dette er en ordnende, såkalt nomiserende og meningsskapende aktivitet (Holmesland 2007: 61). Samfunnet skapes av eksternalisering som i sin tur er rotfestet i menneskets biologiske oppbygning, sier Berger (Berger 1969: 8). Språk, institusjoner, trossystemer og ideologier er alle produkter av forsøkene på å nomisere verden. Slik ordnes den og gjøres meningsfull (Holmesland 2007: 61). Mennesket kan ikke annet enn å virke og være aktivt. Ved hvert valg og hver handling skaper mennesket noe som vil få konsekvenser og påvirke seg selv og andre mennesker på måter det ikke alltid kan forutse eller innse rekkevidden av.

Av all den eksternaliserte menneskelige aktiviteten oppstår et objektivt, sosialt nomos som tilsynelatende ikke er tilfeldig og ikke er avhengig av menneskelig innsats for å eksistere (ibid. 61). Nomos kan vi her oversette med orden. Berger sier at de sosiale formasjonene oppleves som elementer i en objektiv verden (Berger 1969: 11). Den objektive virkeligheten kan manifestere seg i sosial kontroll. Dette vil si enhver prosedyre som korrigerer uønsket atferd i individer eller grupper. Politiske og juridiske institusjoner illustrerer dette poenget for Berger (ibid. 11). Samfunnet gir som objektiv virkelighet mennesket et sted å bo, sier Berger. Individets eget liv fortøner seg å være objektivt virkelig, både for ham eller henne og andre så lenge det er forankret innen en sosial verden som har karakter av objektiv virkelighet (ibid. 13).

Det siste leddet i den dialektiske prosessen som hele tiden går frem og tilbake mellom mennesket og den verden det befinner seg i, er internalisering som beskriver hvordan individet ”tar inn i sin bevissthet roller og identitetsrepertoarer gitt av foreldre og autoritetspersoner eller av normativt styrende og sanksjonerende institusjoner” (Krogseth 1993: XIII). Samfunnet fungerer som en formende kraft i individets bevissthet (Holmesland 2007: 72). Et eksempel på dette er i følge Berger hvordan man annammer sin rolle i en familie og blir det familiemedlemmet hvis rolle man blir tildelt.

Kaos og anomi

”Men are congenitally compelled to impose a meaningful order upon reality... Separation from society also inflicts unbearable psychological tension upon the individual...The ultimate danger of such separation, however, is the danger of meaninglessness...Anomy is unbearable to the point where the individual may seek death in preference to it.” (Berger 1969: 22)

For Berger er anomien, kaos, uorden og meningsløshet menneskenes verste fiende: "...existence within a nomic world may be sought at the cost of all sorts of sacrifice and suffering – and even at the cost of life itself, if the individual believes that this ultimate sacrifice has nomic significance" (Berger 1969: 22). Orden er altså i følge Berger viktigere enn livet selv, dermed kan selv døden eller nærmere bestemt selvmord være en meningsvei for desperate mennesker i anomiske krisesituasjoner. Anomiske fenomener kan i følge Berger bl.a. være opplevd ondskap, lidelse og død (ibid. 53). Slike situasjoner krever svar og må igjen integreres i den nomiserte virkeligheten dersom mennesker skal kunne leve videre. Slik kan verden igjen komme tilbake i hengslene og være forutsigbar og trygg. En nomisert verden kan både ta imot og gi tilbake mening slik vi har sett at mennesker eksternaliserer, objektiviserer og internaliserer biter av seg selv og verden i en uendelig dialektisk prosess. Verden blir da et trygt oppbevaringssted for menneskelig meningsskapelse.

Vi ser her at verden for Berger er en stadig kamp innad i menneskesinnet mellom ordens- og kaoskrefter. Slike og lignende poenger har vi alt sett at Bergers forbilder innen sosiologi har vært opptatt av. For Berger er ikke anomiske situasjoner noe som utelukkende handler om ekstremsituasjoner. Det er en kamp som utspiller seg hver dag, nærmest for å kunne stå opp om morgenen. Menneskets skjørhet konfrontert med et ublidt miljø som mennesket ikke er tilpasset å leve i, gjør sitt til at mennesket hele tiden må skape en ordnet verden ved hjernevinningenes kraft. Sinnet kan spille mennesket mangt et puss, og selv uten å ha et psykisk sykdomsbilde er det å nomisere verden mentalt hver eneste dag samt komme over de harde slag livet fra tid til annen kan gi, et veritabelt sisyfosarbeid. Menneskelig interaksjon kan bidra til å lette det anomiske presset mennesket føler. Det individuelle mennesket nomiseres gjennom at livet leves innenfor det Berger kaller plausibilitetsstrukturer. Et annet ord for det er sosiale fellesskap hvor mennesker deler trosforestillinger. Motsatt kan separasjon fra plausibilitetsstrukturene innebære en anomisk tilstand for den troende (ibid. 49).

Plausibilitetsstrukturer

Mennesker overlever kriser sammen. Religiøse tradisjoner er i følge Berger avhengige av sosiale fellesskap. Religiøse tradisjoner trenger samfunn for å virke plausible, sier Peter Berger (Berger 1969: 46). En slik sosial struktur kalles en plausibilitetsstruktur. Det begrepet er satt sammen av viktige observasjoner gjort av Marx, Mead og Schutz, sier Berger (ibid.

192). Han bruker et eksempel for å illustrere dette poenget. Den religiøse verden i førkolumbisk Peru var objektivt og subjektivt sann så lenge dens sosiale base eksisterte. Denne basen var det førkolumbiske inkasamfunnet. Objektivt ble religiøse legitimeringer kontinuerlig bekreftet i samfunnets kollektive aktiviteter. Subjektivt var de ekte for individene hvis liv var innhyllet i de samme aktivitetene. Men hva skjer når samfunnet forandrer seg eller går til grunne? Det var jo nettopp tilfelle med de mange stammer, folk og kulturer i kjølvannet av europeernes ankomst i Amerika. Da spanjolene ødela inkaenes byer og drepte deres keiser, Atahualpa, svant inkaenes plausibilitetsstrukturer hen. Når det gjelder tilfeller hvor plausibilitetsstrukturene ikke forsvinner, men heller sviner hen, skriver Berger at “The less firm the plausibility structure becomes, the more acute will be the need for world-maintaining legitimations. Typically, therefore, the development of complex structures takes place in situations in which plausibility structures are threatened in one way or another” (ibid. 47). Vi ser altså at plausibilitetsstrukturer og legitimeringer henger sammen i et slags omvendt proporsjonalt forhold.

En viktig distinksjon er for Berger den mellom tilfeller hvor plausibilitetsstrukturene utgjør hele samfunn, og tilfeller hvor de utgjør en del av et samfunn. I tilfellet hvor plausibilitetsstrukturen og samfunnet er en og samme ting har plausibilitetsstrukturen territorielle grenser som innebærer forsvar, angrep og kontroll med potensielt farlige avvikere eller dissenter. De siste kan fysisk utslettes, segregeres og overvåkes på ulikt vis (Berger 1969: 48-49). Den fysiske tvangsmakten er for det meste ikke tilstede eller tilgjengelig for plausibilitetsstrukturer som befinner seg i pluralistiske samfunn i konkurranse med hverandre. Slike samfunn vil til stor del være demokratier. Utfordringen for en religiøs gruppe blir da å skape et mindre samfunn som kan tjene som en plausibilitetsstruktur for sine medlemmer. Religiøs konversjon ses ikke som en fri handling ut fra overbevisningsgrunner. Snarere er det slik at kontakt med verden utenfor ses som en trussel mot et rent og nomisert liv innenfor sin tro. Å velge en annen tro er å miste en del av seg selv. Dersom man velger en annen tro, velger man aktivt og får en ny plausibilitetsstruktur. Parallelt faller den andre fra. Berger kaller konversjon for å migrere mellom plausibilitetsstrukturer (ibid. 51).

Teodicé

Hvordan overlevde Jonestown sine anomiske tilstander? Enhver institusjon og alle sosiale strukturer er svært skjøre og har kontinuerlig behov for å styrkes og konsolideres, sier

Peter Berger. Det skjer gjennom legitimering (Krogseth 1993: XIV). "Legitimations are answers to any questions about the "why" of institutional arrangements" (Berger 1969: 29). Legitimeringer forteller også hva som er og hva som bør være. Legitimering kan foregå på flere nivåer. Dels kan legitimering slå fast hvordan noe er, og dels kan legitimeringer være svar på utfordringer av den etablerte orden. Det viktigste legitimeringsredskapet er teodicéen. En teodicé forklarer og legitimerer den urett som samfunnet opplever. De tillater dermed samfunnet å overleve sine anomiske opplevelser og gjenoppretter et fungerende nomos. Oppsummert sier Berger at alle religiøse legitimeringer som forklarer de ulike anomiske fenomener, kan kalles teodicéer (ibid. 53-54).

Teodicéer har ulike sofistikasjonsnivåer eller rasjonalitetsnivåer. Det angår i hvilken grad forklaringen det dreier seg om, støtter seg til en videre teori om hele universets sammenheng (ibid. 54). Det er viktig for ethvert samfunn at individets behov, redsler og problemer undertrykkes eller rent av fornektes. En slik masochisme kan selv om den er psykisk og fysisk ubehagelig på overflaten, i virkeligheten være dypt tilfredsstillende. Med sitt motstykke, sadismen, danner masochismen et vesentlig element i menneskelig samhandling (ibid. 55). I underkastelsen ligger masochistens tilintetgjørelse og sadistens fylde. Masochismens selvfornekting tillater individet å unnsnippe både lidelse og død, skriver Berger (ibid. 56). Den masochistiske holdningen er et viktig motiv i teodicéer og en irrasjonell faktor i analysen av teodicéer, uansett hvor rasjonell de teoretiske løsningsforsøkene vil være (ibid. 57-58).

Det er mening teodicéen gir, ikke lykke eller glede. Anomiske erfaringer og begivenheter, akutte som kroniske, kan både for individer og grupper integreres i det sosialt etablerte nomos (ibid. 58-59). Det er ikke bare død og lidelse som trenger forklaring, men også det ondes problem. Det er problemer av typen "Hvis ondskap finnes, hvorfor gjør den det?" og "Hvis Gud finnes, hvorfor finnes ondskap?" Teodicéen både forklarer og legitimerer ulik velstandsfordeling og ondskapens eksistens. Disse to fenomenene forlenges både fordi de undertryktes og undertrykkernes eksistens får mening. Vi finner her igjen den sado-masochismen som Berger tok opp tidligere (ibid. 59).

Dersom vi vender tilbake til teodicéenes ulike rasjonalitetsnivåer, setter Berger opp en rasjonell-irrasjonell skala. På den rasjonelle polen står det Berger kaller karma-samsara komplekset. På den irrasjonelle polen står det Berger kaller selvtranscenderende deltagelse. Mellom disse ytterpunktene finnes teodicéer som lover dennesidig kompensasjon, teodicéer som lover hinsidig kompensasjon og dualismer. Denne inndelingen følger et mønster fra

Weber. Han skiller mellom fire typer av rasjonelle teodicéer. Berger modifiserer Webers typologi (Berger 1969: 193).

Jeg vil nå ta for meg de ulike teodicéene. Karma-samsara-komplekset når sitt høydepunkt i Indias religiøse filosofi ved hinduismen og buddhismen, skriver Berger (ibid. 65). Gjennom loven om karma og gjenfødelsen integreres enhver tenkelig anomie i en helhetlig teori om hele universet. Lidelse og lykke forklares samtidig som samfunnets lagdeling forklares og legitimeres (ibid. 65). For Berger representerer buddhismen den mest fullendte rasjonalisering innenfor karma-samsara komplekset. Berger understreker likevel at den normative religionen som ble formulert av lærde i religiøse institusjoner, nok skilte seg fra den mer folkelige buddhisme, hinduisme og blanding av de to de fleste vanlige troende praktiserte.

Den mest irrasjonelle teodicéen kaller Peter Berger selvtranscenderende deltagelse. Den gjenfinnes bl.a. i det han kaller primitiv religion og i kinesisk religion og mystisisme. Sentralt for selvtranscenderende deltagelse er at individet ikke oppfattes som separat fra kollektivet. Dette kollektivet kan være stammen, klanen eller nasjonen (ibid. 60). Berger finner at en "ontologisk kontinuitet" mellom generasjonene er et definerende trekk ved denne teodicéen. Forfedrene lever videre i mennesket, og mennesket som på et tidspunkt må dø, lever likedan videre (ibid. 62).

Mellom de mest irrasjonelle og rasjonelle teodicéer finner vi tre typer teodicéer. Først vil jeg fokusere på teodicéer som lover dennesidig kompensasjon for ulike anomiske opplevelser. Messianisme og millenarisme faller inn under denne kategorien (ibid. 68). Det messiansk-millenariske komplekset lover at de lidendes problemer vil bli løst i en strålende fremtid. Denne teodicéen tillater menneskelig handling og hjelp for å realisere historiens endelige mål, en fullstendig nomisert tilværelse fri for anomier. Et problem for denne typen teodicé er at dennesidig kompensasjon innebærer belønning før livets utløp. Det er opplagt at en slik tidsdefinert forløsning kan falsifiseres. Et eksempel på det er de mange dommedagsprofetier som ikke hittil er gått i oppfyllelse, hvis man da ikke omfortolker de opprinnelige profetiene slik at de igjen passer med en tilsynelatende intakt postapokalyptisk soloppgang (ibid. 70).

Dette problemet unngås helt og holdent med teodicéer som lover kompensasjon i det hinsidige. Etterlivet er i følge Berger blitt stedet der nomiseringen finner sted, hvor de onde straffes og de gode belønnes (ibid. 70). Slike forestillinger om guders allvitenskap kjennes igjen fra flere religioner. Slike forestillinger eksisterte blant annet i antikkens Kina og Egypt.

Teodicéer som lover dennesidig belønning, vil være langt mer revolusjonære enn de som lover hinsidig kompensasjon, skriver Berger (ibid. 70).

En tredje type teodicé er dualismen. Et dualistisk verdenssyn ser verden som en skueplass hvor det gode og det onde utkjemper en tvekamp. Forestillinger om dualisme tok først form i antikkens i Iran. I zoroastrismen representerer Ahura Mazda og Angra Mainyu komplementære positive og negative krefter. Anomiske fenomener forstås som en seier for den negative kraften, Angra Mainyu, mens nomisering forstås som en seier for den positive kraften Ahura Mazda. I vestlig religion har dualisme først og fremst gjort seg gjeldende innenfor kristen gnostisisme. Den kjennetegnes av at kroppens materie ses på som et fengsel for en perfekt ånd som lengter etter å vende tilbake til et perfekt immaterielt hjem i en annen verden (ibid. 71-72).

Vi har allerede vært inne på teodicéenes masochistiske karakter. Litt senere i "The Sacred Canopy" vender Peter Berger tilbake til masochismen og kaller den ikke bare et trekk ved teodicéer, men en egen teodicé (ibid. 74). Den masochistiske teodicéen når i følge Berger sitt høydepunkt i kalvinismen. Sentralt i kalvinismen står læren om predestinasjon. Den går ut på at mennesker ikke har fri vilje, men at deres liv og valg er forutbestemt av Gud. Her bygger den fremste eksponenten for kalvinismen, teologen Jean Calvin, på kirkelæreren Augustin av Hippo. I et minneverdig utsagn når Guds majestet og menneskets negasjon for Berger et fryktelig klimaks i en visjon av tilbedende fordømte mennesker som tilber den samme guden som har fordømt dem (ibid. 75).

Oppsummering

Dersom vi nå rekapitulerer for et øyeblikk, vil vi huske problemstillingen som ble nevnt i denne oppgavens innledning. Den lyder: "Hvilke teodicéer var det som ble formidlet som religiøse legitimeringer, og som gav mening under anomiske situasjoner under Peoples Temples masse møter i Jonestown?" I dette teorikapittelet har jeg presentert Peter Bergers teorier om kunnskapsdannelse i samfunn og individer. Viktige impulser har Berger funnet i bl.a. filosofer og sosiologer som Gehlen, Scheler, Plessner, Hegel, Feuerbach, Marx, Nietzsche, Weber, Durkheim, Mannheim og Schutz. Det er et mål i denne oppgaven å skape en kontaktflate mellom Bergers teorier og Peoples Temples masse møter.

Det er gjennom eksternalisering, objektivisering og internalisering at mennesker blir integrert i samfunnet og oppretter et nomos, en orden som kan tas for gitt. Det er nemlig mening mennesket krever og behøver mer enn noe annet. Det blir således klart at meningsløsheten og uvissheten er den største faren for et nomisert eller ordnet samfunn og menneskets følelse av nomos. Disse tilstandene av truende meningsløshet kalles anomier. Anomier kan oppleves som så truende at selv døden kan være å foretrekke fremfor et videre liv. Som vi har sett, hadde Peoples Temple flere selvmordsdriller før det endelige masseselv mordet i november 1978. Disse drillene og det endelige masseselv mordet var basert på læren om revolusjonært selvmord.

Begrepet revolusjonært selvmord lånte Peoples Temple fra Huey Newton, en av grunnleggerne av The Black Panther Party. Newton distanserte seg fra Peoples Temples tolkning av revolusjonært selvmord i kjølvannet av masseselv mordene i 1978. Hos Huey Newton og Jim Jones betød revolusjonært selvmord at henholdsvis kamp eller masseselv mord var å foretrekke fremfor den forutsigbare skjebnen de undertrykte gikk i møte med makten i det amerikanske samfunnet. Som Bakunin sier, må den revolusjonære akseptere at han er en fordømt mann. Jeg vil vende tilbake til dette punktet i neste kapittel.

Under tiden i Jonestown er det mye som taler for at Peoples Temples medlemmer opplevde mange meningstruende kriser både av akutt og mer kronisk art som kan passe med Bergers anomi-begrep. Disse krisene ble kalt "hvite netter". Avhopperen Deborah Layton Blakey har skildret hvordan de hvite nettene fortonte seg. Hennes påstander om deres innhold passer godt med det vi vet skjedde den siste natten under masseselv mordet. Men Peoples Temples medlemmer opplevde og overlevde mange anomier under tiden i Jonestown. Peter Berger sier at alle religiøse legitimeringer som forklarer anomiske fenomener, kan kalles teodicéer. Så vidt jeg kan se, kan det være nyttig å analysere Peoples Temples relativt hyppige krisehåndtering ut fra et slikt perspektiv. Jeg vil også ta opp dette poenget i neste kapittel.

Religiøse tradisjoner trenger samfunn for å virke plausible. Da blir samfunnet en såkalt plausibilitetsstruktur. Plausibilitetsstrukturene kan utgjøre hele samfunn og mindre deler av et samfunn. I et moderne pluralistisk samfunn nomiseres individet gjennom å leve sitt liv i størstedelen innenfor den mindre plausibilitetsstrukturen. Dersom plausibilitetsstrukturene trues, vil gjerne verdensopprettholdende legitimeringer bli mer komplekse.

Det er mange ulike teodicéer. Berger sier at teodicéer i sin alminnelighet har visse masochistiske drag, dvs. at de er en refleksjon av menneskets vilje eller trang til å fornekte seg selv. Teodicéene kan rangeres etter det Berger kaller deres rasjonalitet, fra primitiv religion i den irrasjonelle enden av skalaen og videre til teodicéer som lover henholdsvis dennesidig kompensasjon, hinsidig kompensasjon og dualistiske teodicéer. I den rasjonelle enden av skalaen finner vi karma-samsara-komplekset som kombinerer prinsippet om gjenfødelse med loven om karma. Det finnes også en masochistisk teodicé som blant annet eksemplifiseres gjennom kalvinismen. Vi har sett hvordan Berger også plasserer andre religiøse tradisjoner fra flere forskjellige deler av verden og historien innenfor ulike teodicétyper. Jeg vil i neste kapittel drøfte hvilke teodicéer som ble benyttet under masse møtene i Jonestown, og hvor de kan passe inn i det rammeverket jeg her har skissert, for således å besvare oppgavens problemstilling.

Kapittel 3 – Drøfting

Anomi og hvite netter

Jeg vil nå ta for meg Peoples Temples hvite netter. Som vi alt har sett, er det en betegnelse på krisetilstander innen den religiøse gruppen. Fenomenet startet før de fleste av medlemmene emigrerte til Jonestown. Den første kjente selvmordsdrillen i Peoples Temple fant sted i januar 1976, mens kollektivt selvmord hadde blitt diskutert i de innerste sirkler siden 1973 (Chidester 1988: 131). Men det var først i Jonestown at de fleste medlemmene ble kjent med de hvite nettene. Det er flere definisjoner av hva en hvit natt egentlig var. Det får da også følger for hvor mange hvite netter de ulike medlemmene mente og mener at det var. Noen mener at det var to eller tre hvite netter. Det var antall ganger Jonestown-beboerne bevæpnet seg og forberedte seg på invasjon utenfra. Andre sier at det var et dusin hvite netter. Det stemmer med en definisjon hvor hvite netter er massemøter hvor beboerne sa seg villig til å ofre livene sine for saken. Andre sier igjen at det var hvite netter en gang i uken i Jonestown (FAQ).

Blant dem er Deborah Layton Blakey hvis edsvorne erklæring av juni 1978 og påfølgende medieoppmerksomhet var en av grunnene til at kongressrepresentant Leo Ryan fattet interesse for kolonien i Guyana. I sin edsvorne erklæring skildrer Layton Blakey de hvite nettene mye på samme vis som vi nå vet at masseselvmordet den siste natten i Jonestown utspant seg:

"31. At least once a week, Rev. Jones would declare a "white night", or state of emergency. The entire population of Jonestown would be awakened by blaring sirens. Designated persons, approximately fifty in number, would arm themselves with rifles, move from cabin to cabin, and make certain that all members were responding. A mass meeting would ensue. Frequently during these crises, we would be told that the jungle was swarming with mercenaries and that death could be expected at any minute.

32. During one "white night", we were informed that our situation had become hopeless and that the only course of action open to us was a mass suicide for the glory of socialism. We were told that we would be tortured by mercenaries if we were taken alive. Everyone, including the children, was told to line up. As we passed through the line, we were given a small glass of red liquid to drink. We were told that the liquid contained poison and that we would die within 45 minutes. We all did as we were told. When the time came when we should have dropped dead, Rev. Jones explained that the poison was not real and that we had just been through a loyalty test. He warned

us that the time was not far off when it would become necessary for us to die by our own hands.”
(Blakey: Affidavit)

Et nyttig perspektiv her er også Jim Jones' syn. Han hadde stor definisjonsmakt i Peoples Temple og var den som myntet dette begrepet. Som vi har sett over, var det han som proklamerte de hvite nettene, nærmest som en intern unntakstilstand. Den sekstende november 1978, rett før masseselv mordene sier Jones at de har vært gjennom ”84 hvite netter” (Q 050). Det knytter seg imidlertid en viss usikkerhet til fra hvilket tidspunkt Jones begynte å telle hvite netter. Den samme usikkerheten er knyttet til dette bestemte tallet. Det vi kan gå ut ifra, er at Jones mener at det er svært mange av dem, noe som passer med Layton Blakeys erklæring. Denne nærmest kroniske krisetilstanden passer med Peter Bergers betraktninger rundt anomibegrepet. I følge ham truer anomien konstant menneskene. Bare det å stå opp samt eksistere i det daglige er en kamp. Det er fordi mennesket er svakt utrustet til å leve i sine omgivelser.

Et annet punkt fra Jones' munn om de hvite nettene er at de også kan oppleves utenfor Jonestown og av andre enn Peoples Temples medlemmer. Bl.a. var Cuba-krisen Cubas hvite netter. Under krigen måtte Sovjets innbyggere oppleve hvite netter i de tre årene mellom 1941 og 1944 hvor tyske tropper stod på sovjetisk territorium (Q 833). Avslutningsvis kan vi under dette punktet også finne referanser til hvite netter i flere av lydbåndopptakene som ble etterlatt i Jonestown. Etter en gjennomgang av tilgjengelig materiale om dette emnet, vil jeg bruke en relativt inklusiv definisjon som støtter seg på Jones' egne uttalelser, Layton Blakey erklæring og de mange referansene i lydbåndopptakene slik at hvite netter oppfattes som en relativt hyppig forekomst av kriser og anomier som fant sted i Jonestowns siste fase.

En hvit natt var en krisetilstand som ble utløst av det som ble oppfattet som trusler mot Jonestown, Peoples Temple eller Jones. I begynnelsen hadde Jones kalt disse tilstandene, alfaer. Siden kalte han dem omegaer. De ble også kalt ”black nights” og ”white nights”. For noen uttrykk hadde Peoples Temple et invertert vokabular som skulle motvirke rasismen Peoples Temples medlemmer fornemmet eksisterte i selve språket. ”Black night” ble da til ”white night”. Peoples Temple refererte også til utpressing som ”whitemail” i motsetning til ”blackmail” (Chidester 1988: 69). De hvite nettene kunne vare i flere timer. Jones og forsamlingen demonstrerte da gjerne styrke og samhold overfor omverdenen. Dette kunne skje ved kommunikasjon til guyanske myndigheter eller USA. De kunne også ta opp militære posisjoner for å motstå eventuelle militære angrep.

Forestillinger om døden i Peoples Temple

En sentral forutsetning for å diskutere dennesidige og hinsidige teodicéer er å analysere synet på skillet mellom væren og intet, nemlig døden. Hvordan så Jones på døden? Som vi har sett, lærte Jones på et tidlig tidspunkt at han var en reinkarnasjon av bl.a. Lenin og Jesus. Tidlig i november 1978 forteller Jones at han ikke "er" Lenin, men refererer senere til at alle husker hvem han sa han hadde vært før. Samtidig er reinkarnasjon ikke et tema Jones oppfordrer medlemmene til å diskutere med ikke-medlemmer (Q 161). I mai 1974 sa Jones at troen på reinkarnasjon ikke var en trossetning i Peoples Temple (Q 953). Under masseselvmordet dukker reinkarnasjonstemaet opp igjen. Jones kaller døden det å gå over: "step over" og "stepping over into another plane" (Q 042). David Chidester sier at Jones gjennom reinkarnasjon relativiserte alle kvalifiserende trekk ved mennesker som rase, etnisitet, kjønn og personlige trekk. I det neste livet kan vi våkne opp som kinesere, sa Jones. Alle individuelle trekk ved menneskekroppen var irrelevante for menneskers virkelige identitet (Chidester 1988: 124).

Samtidig som Jones og lederne nok i flere år var påvirket av samtidens tankestrømninger om østlig filosofi, karma og reinkarnasjon, var det nok også slik at mange av medlemmene fremdeles hadde forestillinger som var sterkt preget av den kristne bakgrunnen de selv kom fra i USA. Gruppen av medlemmer som var over 51 år gamle ved masseselvmordet, utgjorde 27 prosent av befolkningen i Jonestown (Maaga 1998: 145). Jeg antar at det vil være et spenn i enhver religiøs bevegelse mellom normativ tro og levd tro blant menige medlemmer. På bakgrunn av det jeg har nevnt her, er det etter mitt skjønn spesielt viktig å ha dette in mente når vi snakker om oppfatninger om døden hos medlemmer av Peoples Temple. Der var det samlet ulike syn på dette temaet som kan ses som gjensidig utelukkende.

Den foretrukne død - Revolusjonært selvmord

Begrepet revolusjonært selvmord krever en gjennomgang. Som vi har sett, var det Jones' begrep for masseselvmordet i november 1978. Det er et begrep Jones lånte fra den ene grunnleggeren av The Black Panther Party, Huey Percy Newton (1942-1989). I sin selvbiografi "*Revolutionary Suicide*" først utgitt i 1973, fem år før masseselvmordene, skiller Newton mellom "reactive suicide", den sakte døden som følger av dopavhengighet og gettoliv og "revolutionary suicide". Revolusjonært selvmord er en kamp mot rasistisk undertrykking selv om det innebærer døden. De undertykte har med andre ord bare to måter å dø på. Og av

to onder, velger man det minste. I følge Newton som på sin side refererer til Mikhail Aleksandrovitsj Bakunins "Revolutionary Catechism", må den revolusjonære akseptere at han er en fordømt mann og åpent omfavne den sikre død som kampen mot undertrykkelsen må innebære (Newton 1973: 5).

Det var flere syn på revolusjonært selvmord i Jonestown. På lydbåndet Q 245 skildrer flere medlemmer sin forståelse av revolusjonært selvmord og hva de oppnår ved det. Her kan det være nyttig å se hvilke grunner som anføres: "We don't want to be involved with the mess that's going on in this world." Andre håper at deres revolusjonære selvmord vil fremme frigjøring i verden. Et annet medlem sier at Peoples Temples medlemmer er født til feil tid, noe som henviser til apostelen Paulus' uventede kall til sin gjerning. Dette temaet er også noe Jim Jones gjentar under masseselv mordet på den såkalte dødstapen Q 042. Det samme medlemmet legger ansvaret for Peoples Temples revolusjonære selvmord på konspirasjonen som ikke lar dem være i fred. Dette er da formodentlig mediene, myndighetene og Concerned Relatives. Et annet medlem vil heller dø enn å se Peoples Temple "forhøres, splittes og rives ned" (Q245, summary).

Vi blir her fortalt hvordan døden er å foretrekke fremfor ulike trusler og anomiske tilstander. Døden er altså en skjebne bedre enn fortsatt liv. Noen trusler mot Jonestown var innbilte, mens andre var virkelige. Det virker ikke som om disse anomiene nødvendigvis trengte å være av en akutt karakter. De mange selvmordsdrillene og det som ble en hel diskurs om revolusjonært selvmord, kan peke i retning av at anomien aldri var langt unna i Jonestown. Det passer med det vi tidligere har sett at Peter Berger skriver om anomiens kroniske karakter. David Chidester beskriver revolusjonært selvmord slik:

"Revolutionary suicide was a strategy designed to symbolically invert the dehumanising classifications of oppression, racism, and poverty by claiming an eternal, superhuman immortality through revolutionary action... Revolutionary suicide was designed as a single superhuman act to avoid a subhuman death." (Chidester 1988:130).

Etter Chidesters syn er ikke den siste hvite natten innrømmelsen av et nederlag for beboerne i Jonestown. Det var en overmenneskelig handling som søkte å transcendere en uverdigg død for en overmektig fiendes hånd (Chidester 1988:133).

Sammendrag – Hvit natt 12. april 1978

"What the hell we're going to do, if it's a White Night and we aren't (unintelligible word) what're we going to do, we gonna commit revolutionary suicide — we got a few more minutes to discuss that — or are we going to go out and uh, start a, a fucking war?" Jones (Q 639)

Jeg vil nå vende oppmerksomheten mot en av de hvite nettene. Nærmere bestemt den som etter alt å dømme fant sted 12. april 1978. Den er rikt dokumentert på Jonestown-instituttets sider. I alt dreier det seg om fem lydbånd, og de er kjent som Q 635, Q 636, Q 637, Q 638 og Q 639. Det følgende skriver seg fra transkripsjonene av dem. I alt utgjør tekstmaterialet ca. 160 sider dersom det konverteres til samme format som denne oppgaven er skrevet i. Det er flere temaer som nevnes på lydbåndene. Jeg vil her kort rekapitulere enkelte av dem slik at man kan få et inntrykk av handlingen, debattene og den gjeldende stemningen.

Jones nevner at Peoples Temple presses av Concerned Relatives. Et problem i den sammenhengen er at enkelte vennliginnstilte medlemmer av Guyanas regjering er ute av landet. Faren for et fascistisk kupp i USA forverrer Peoples Temples stilling. Jones angripes av sine fiender for å holde et barn ved navn Dana Berry tilbake i en barnefordelingssak. Peoples Temple må bestemme hva de skal gjøre med saken, men selv er han klar til å ta Dana Berry og John Victor Stoen ut i skogen, dra til USA og drepe noen fiender før han selv dør en revolusjonær død.

Eksistensen av utbrytergruppen Concerned Relatives kan etter Peter Bergers mønster ses som en trussel mot plausibilitetsstrukturen til Peoples Temple. Peter Berger skriver: "...each world requires a social "base" for its continuing existence as a world that is real to actual human beings." (Berger 1969: 45) Men hva skjer dersom den sosiale basen for fellesskapet spaltes i fraksjoner slik tilfellet var med Peoples Temple? Mennesker man kunne dele arbeid, idealer og liv med en dag, kunne neste dag tre ut av bevegelsen og vise seg som skarpe kritikere av det de gjenværende medlemmene anså for rett. Men selv om eksmedlemmenes synspunkter endret seg radikalt, ble ikke eksmedlemmene til andre personer over natten. Kanskje man kan se eksistensen av Concerned Relatives som en parallell plausibilitetsstruktur med mange av de samme idealene som medlemmene i Peoples Temple hadde. Likevel endte altså mennesker som hadde delt så mye, opp på ulike sider av en dyp kløft.

Når mennesker man kjenner slutter seg til den andre siden, i dette tilfellet siden til Peoples Temples kritikere, vil de gjenværende medlemmers oppfatninger om rett og galt utfordres. For menneskene er de samme mens meningene kan endres. Spørsmålet de gjenværende medlemmene da kan stille seg, er hvilken plausibilitetsstruktur som er den rette, eller hvilken plausibilitetsstruktur som er tro mot den rette vei. Peter Berger skriver at å konvertere er å migrere mellom plausibilitetsstrukturer, men før migrasjonen er komplett, har én og samme plausibilitetsstruktur midlertidig flere gjensidig utelukkende meninger om avgjørende spørsmål.

I Peoples Temple vil et slikt avgjørende spørsmål for eksempel ha med Jim Jones' lederskap å gjøre. Er han en god leder som er tro mot idealene han forfekter, spør eksmedlemmene i private og offentlige kommunikasjoner til de gjenværende medlemmene. Dette må utgjøre et press for de gjenværende medlemmene da de må gjøre seg opp en mening om slike viktige spørsmål. Umiddelbart før migrasjonen mellom Peoples Temple og Concerned Relatives er den potensielle avhopperen sterkt kritisk til bevegelsen Peoples Temple. Eksistensen av avhoppere kan tyde på at det finnes flere misfornøyde medlemmer. Men hvem er en potensiell forræder mot Jim Jones og bevegelsen? Eksistensen av avhoppere må også bryte ned tilliten mellom medlemmene og mellom lederen og medlemmene. Da Jones så verden på en relativt endimensjonal måte hvor grensen mellom det gode og det onde var trukket forholdsvis klart opp, må avhopperne ha gitt de gjenværende medlemmene følelsen av at ondskapen hele tiden omringet dem. Det måtte være en sterk påkjenning i det daglige livet. En ting er altså å vite hvem fienden er langt i det fjerne, en annen ting er muligheten for at man går til sengs med ham eller henne hver kveld.

Disse påkjenningene som dreier seg om mening og rett og galt, kan etter mitt syn passe inn under Bergers betraktninger rundt anomibegrepet. Det kan her være nyttig å minnes Bergers utsagn om at behovet for verdensoppretholdende legitimeringer vil bli mer akutt desto mer utsatt plausibilitetsstrukturen blir. Det er her teodicéen kommer inn i bildet i følge Berger. Den gir mening i en anomisk krisesituasjon. Jeg ser med Berger konversjon eller avhopp som en anomisk trussel på linje med de andre fenomenene som krever mening (Berger 1969: 49). Disse andre fenomenene som Berger snakker om, er død, lidelse eller opplevd ondskap. For Berger er anomie en konstant trussel som henger over hodene til mennesker som lever. Noen vil kanskje si at selv Jonestowns 84 hvite netter ikke innebærer at en kronisk anomisk situasjon hang over bosetningen. Til dette vil jeg si at fenomenet med avhopp og Concerned

Relatives' mulige påvirkning selv inne i Jonestown nok må ha bidratt til å skape en kronisk anomisk stemningen internt i bosetningen, i alle fall for de mest engasjerte medlemmene av Peoples Temple. Som jeg nevnte tidligere, må forestillingen om at de nærmeste venner eller tillitsmenn når som helst kunne gå over til fienden, ha vært en hard påkjenning for medlemmene.

Et hovedtema under den hvite natten er sex og personlige forhold. Særlig er Peoples Temple-medlemmet Stanley Clayton¹⁶ i søkelyset for sine manglende seksuelle prestasjoner, homoseksualitet og promiskuitet. Senere under møtet kritiseres også et annet medlem for sine homoseksuelle tendenser. Troskap mot en kvinne og troskap mot saken er en og samme ting, sier Jones. Clayton kalles også en klassefiende siden han solgte narkotika hjemme i USA. Folkemengden kommer også med utfall mot ham. Clayton kontrasteres med Jones som kan ha sex når som helst og hvor lenge som helst, men kun gjør det for saken. Han har måttet ha veldig mye sex for saken, både med menn og kvinner. Men egentlig ønsker han orgasmen som bare graven kan gi. Andre mennesker, både i og utenfor Peoples Temple, er besatt av kjønnsorganene sine og sex, sier Jones. På et tidspunkt sier Jones at de burde kutte av penisene og steke dem som mat.

Et annet hovedtema under den hvite natten er svaret Peoples Temple skal gi til en erklæring som Concerned Relatives leverte til Peoples Temples hovedkvarter i San Francisco. Jonestown kommuniserte med omverden via radio. Medlemmer blir bedt om å gi uttalelser til sine slektninger, kanskje for å berolige dem så ikke Concerned Relatives ikke får større innflytelse hjemme i USA. Det er helt essensielt for Jonestown å beholde kommunikasjonene med omverden. Dersom de ikke kan det, vil fiendene snart ta dem.

Jones vender flere ganger tilbake til fiendene som skulle ha beleiret Jonestown i ”syv dager og netter”. Dette refererer antagelig til den såkalte beleiringen av Jonestown som fant sted i september 1977. Skudd skal ha blitt avfyrt fra jungelen mot Jonestown. Beboerne bevæpnet seg da med de våpnene de hadde og kunne skaffe og holdt vakt mot jungelen slik at fiendene ikke skulle bryte gjennom. Forestillingene om at fiendene var et sted ute i jungelen kommer også igjen under denne hvite natten. På et tidspunkt lager den store forsamlingen og Jones på mikrofonen lyd for å skremme fiendene der ute.

---

¹⁶ Stanley Clayton var et av fire medlemmer som var til stede da masseselv mordene begynte i Jonestown og overlevde. Clayton løp ut i jungelen og gjemte seg der. Clayton var Black Panther-lederen Huey Newtons nevø.

Jones forteller forsamlingen at bare han kan få dem gjennom den hvite natten, men også at de er de eneste som kan drepe ham. Ikke engang CIA¹⁷ kan gjøre det. Fra tid til annen gjennom møtet blir ulike medlemmer kritisert for å bry eller forstyrre Jones. Flere unnskylder seg. Andre medlemmer deler minner med Jones og priser hans lederskap. Underveis i møtet begynner Jones å drikke alkohol. Det later til å lette sinnsstemningen hans noe, men han blir ikke overstadig beruset. Etter å ha spist litt mat, kaster han opp. I enkelte perioder er han borte fra mikrofonen og leder ikke møtet.

I likhet med Jones tar flere medlemmer opp dødstemaet. Også spørsmål om å drepe barna for å forhindre at fascistene tar dem, diskuteres. Her ser man for øvrig en interessant parallell mellom Jones og president Ronald Reagan (1911 – 2004). Også Reagan mente at det var skjebner verre enn døden for barn. Ironisk nok var det en kommunistisk maktovertagelse som Reagan fryktet mest (Chidester 1991: 178). I Jonestown kan medlemmene i Peoples Temple dø på egne premisser, sier Jones. I USA ville de bare blitt torturert. I likhet med Jesus vil de ”legge ned sitt liv” da ingen kan ta det fra dem. Det er for Jones definisjonen på et revolusjonært selvmord.

Analyse – Hvit natt 12. april 1978

”We’re in a very difficult situation for a White Night. No use to kid you. We’re in a difficult situation, because the Prime Minister’s in Russia, and some of his own party is unhappy with him being there. The Foreign Minister’s in Russia.” Jones (Q 635)

Her refererer Jones til et besøk fra Guyanas statsminister Forbes Sampson Burnham (1923 - 1985) i Sovjetunionen¹⁸. Som vi har vært inne på tidligere, var Peoples Temple opptatt av politiske hendelser og søkte også å påvirke dem ved å pleie en så tett kontakt med styresmaktene som mulig. Dana Berry (1970 – 1978)¹⁹ var et stridsemne i denne hvite natten. Og Burnhams fravær påvirker saken for Jones. Dette må kunne sies å være et håndgripelig og dennesidig anliggende. Med det menes at konflikten fornemmes å være av en karakter som er menneskeskapt og som kan løses i dette livet. Nærmere bestemt sier Jones at:

---

¹⁷ Central Intelligence Agency var og er en føderal etterretningsorganisasjon i USA med hovedansvar for etterretning og kontraspionasje utenlands. http://no.wikipedia.org/wiki/Central_Intelligence_Agency

¹⁸ Burnham var statsminister 1964 - 1980, president 1980 - 1985.

¹⁹ Dana Berry døde under masseselv mordet. Det samme gjorde to onkler, en tante og hennes besteforeldre på farssiden.

"I will take care of those two²⁰, and I will go out through the jungle, if the rest of you decide to stay, and I will go and take care of some of these enemies, I'll slip through and then die someplace, if I don't—I've got some connections in Central America, I won't mention here, but I can get some dictator along the way, or I can go on in to the United States and I'm sure I can get that. I can get somebody. Get some somebodies." (Q635)

Etter min tolkning her snakker Jones om hvordan han skal reise til USA for å gjøre opp med enkelte av Peoples Temples fiender. Det er da de samme fiendene som har utløst den anomiske situasjonen, den hvite natten som Peoples Temple befinner seg i. Disse fiendene er myndighetene, Concerned Relatives og media. Særlig er det her Concerned Relatives og myndighetene som truer med å ta barna fra Peoples Temple. Men rettferdigheten vil skje fyldest, Jim Jones skal hevne seg på Peoples Temples fiender før han selv dør. Navn som nevnes er Tim Stoen, Grace Stoen og Deanna Mertle. Jones vurderer hvem av dem som først bør møte "revolusjonær rettferdighet" (Q 638).

Dette minner meg om fotnoten i forbindelse med Sharon Amos' død. Den siste instruksjonen til medlemmene var å hevne seg før de skulle begå revolusjonært selvmord. Også der var hevnmotivet etterfulgt av døden. Vi husker her hvordan representanter for myndighetene, Concerned Relatives og mediene ble angrepet på flyplassen før masseselv mordet i november 1978. Så vidt jeg kan se, kan det være nyttig å se disse eksemplene i lys av de dennesidige teodicéer som jeg fant hos Peter Berger i det foregående kapittelet. En kompliserende faktor her er hvordan døden etterfølger hevnmotivet. Det er bare ved å begå selvmord at man unnslipper konsekvensene av sin hevngjerning. Så selv om teodicéen kan ses på som dennesidig i motsetning til hinsidig, er hevnen bare mulig fordi døden følger så snart etterpå. Jeg har ikke her noen klare svar på, men nøyer meg i første omgang med å nevne denne faktoren som det ikke umiddelbart er klart hvor passer inn.

Dersom vi går videre i den hvite natten fra april 1978, dukker et annet interessant tema opp. Det angår seier og eventuelt nederlag i hvite netter:

"I'll keep on being faithful, keep on trying to win these miserable White Nights, have to stand behind the radio and tell everybody what to talk. I want a feedback back there for how these interviews are going, how well these people are, are uh doing 'cause the time approaches, I need a clock set here, I say it a million times, a clock needs to set here, 'cause time running out on me. These interviews have gotta go just right." Jones (Q636)

---

²⁰ Dana Berry og John Victor Stoen.

Hvite netter kan vinnes. Hvordan det skal skje, er ikke uten videre klart. Jones vender etter denne kommentaren tilbake til radiokommunikasjonen med omverden. Som vi har sett, skulle medlemmer av Peoples Temple sende beskjeder hjem til sine slektninger i USA, formodentlig for å imøtegå og tilbakevise Concerned Relatives' erklæring. Selv om radiotemaet følger kommentaren om å seire i de hvite nettene, er det ikke sikkert at forbindelsen mellom dem er selvsagt. Noe av det første man merker dersom man leser transkripsjonene fra Jonestown, er hvordan Jones godt kan hoppe mellom temaer eller til tider assosiere fritt. Før man trekker en sammenheng mellom det at hvite netter kan beseires og måten de beseires på, mener jeg at det trengs flere eksempler.

Et naturlig oppfølgingsspørsmål som melder seg her, er om muligheten for å seire i en hvit natt også inkluderer muligheten for å lide nederlag. Og hva ville i så fall et nederlag innebære? Man kan også spørre om masseselvmordet i november 1978 var en tapt hvit natt. Igjen foretrekker jeg å stille spørsmål som forhåpentligvis kan bidra til å kaste ytterligere lys over dette fenomenet.

Et annet tema som dukker opp under denne hvite natten er Jim Jones egen ukrenkelighet. Sarah Tropp²¹, som bl.a. var medlem av planleggingskommisjonen, kommer på et tidspunkt til å motsi Jones eller argumentere i forbindelse med radiokommunikasjonen som medlemmene skal ha med sine slektninger hjemme i USA. En uidentifisert stemme i publikum irrettesetter Tropp for hennes disputt med "Dad". Jones selv virker ikke å bebreide Tropp i særlig grad, men Tropp erkjenner likevel at det var feil å argumentere mot Jones i plenum og føyer til at det var "insane" – sinnssykt (Q636). Kanskje dette kan ses som et masochistisk innslag av den typen Berger tar opp tidligere. Som vi har sett, definerte Jones seg selv både som en guddom, en far og som en inkarnasjon av Jesus. Kan vi her sammenligne medlemmenes underkastelse med den kalvinistiske forestilling om de fordømte som underkaster seg guddommen som alt har fordømt dem? I Jonestowns tilfelle er Jones sentral for begivenhetene rundt masseselvmordet. Dersom Jones er en guddom og Jonestowns død er skjebnen som bare guddommen Jones kjenner og kan utløse, finner vi her en parallell mellom en masochistisk teodicé av kalvinistisk art og tilbedelsen av Jones innad i Jonestown.

Noe som er slående med denne hvite natten, er de mange vitnemålene om at medlemmene er klare for døden. Kan man tenke seg at medlemmene ved å erklære at de er klare til å dø,

---

²¹ Sarah Tropp døde under masseselvmordet.

samtidig avverger den anomiske tilstandens potensielt fatale endestasjon som er døden? En kvinne sier:

“— I have no reason to want to live — since I been here, I’ve, I’ve— all I’ve seen in the beauty is socialism, and I feel that my life is fulfilled and if death comes, it’s no— it’s no big deal to me, because I’ve already lived my life, just being here with the family. Thank you, Dad.” (Q 637)

Hva forteller dette oss dersom vi husker at Jonestown på dette tidspunktet ikke enda hadde mulighet til å utføre et kontrollert masseselv mord på kort tid? Jonestown-beboeren Jerry følger på båndet opp forrige sitat:

“I’d also be prepared to die after 44 years of ah, ah, being able to ah, contribute anything to this life or if I find any point a reason for it at all, and not being well-known, ah, at all, there sure would be no glory in it. But uh for the children here, for freedom, as long as there is one remains on this earth that isn’t free, none of us are free. And I’m prepared to give my life, if need be.” (Q 637)

Men beboerne skal ikke dø nå. Jonestowns innbyggere kan ikke dø denne natten. Et spørsmål som melder seg her, er hva som skjer dersom Jonestown truer med å begå masseselv mord mange nok ganger. Det er mulig å forestille seg at man ved til slutt å gjøre alvor av sine trusler, innfrir det løftet som man har gitt ved tidligere anledninger. Ved å love å dø, ved å selge sitt liv, får man altså et nytt og midlertidig skjøte på livet. Dersom man gjentatte ganger truer med masseselv mord uten at noe skjer, vil ikke da trusselen miste sin effektivitet og troverdighet?

Hvem er det som gis løftene om at man er villig til å dø? Et medlem gir løftet direkte til Jim Jones. Medlemmet Roberts forteller:

“Dad, from ‘68 to ‘69, the capitalists sent me to Vietnam to fight a war that I didn’t know anything about. I had no principle to die in that war. You have saved my life so many times, Dad, now I’ll have no life of my own, I’m living on your time. I would die for you right now, Dad. I’m willing to face the front line with you right now. Thank you, Dad.” (Q 637)

Jones kan altså motta andres liv i løfte. Det er Jones som proklamerer de hvite nettene og har reddet andres liv i fortiden. Dette siste poenget tok han også opp flere ganger i denne hvite natten:

“Some of you people, I’ve saved your lives, got your asses out of jail, saved you, put my kni— life on the uh— all the people’s lives, me first, on the line for you, and you can’t talk?” (Q 636)

og: "Well, you ought to know I'm attracted to you, I'm ready to die for every one of you, so that means I'm attracted to you." (Q 637)

Roberts²² har ikke noe eget liv lenger, men lever på Jones' tid. Han er villig til å dø for Jones nå. Jones mottar livene i løfte, men vet at Jonestown-beboerne ikke kan gjennomføre noe masseselv mord i denne hvite natten, i alle fall slik som det senere ble utført. Et mulig scenario er at medlemmene ved å love Jones sine liv, avverger den anomiske tilstanden som Jones opplever, og som fikk ham til å utløse den hvite natten. Ved denne demonstrasjonen av lojalitet får Jones tilbake de livene eller delene av sitt liv som han har ofret for medlemmene. Paradoksalt nok kan da Jonestown-samfunnet unngå den truende død og anomi ved å gi seg hen til døden.

Sovjetunionen og andre sosialistiske stater kommer fra tid til annen opp i Jones' taler og samtaler. Innad i Peoples Temple snakket man om å emigrere til Cuba²³, Sovjetunionen, Grenada²⁴ eller til et sted i Afrika (Bellefontaine 2005). Solidaritet med den andre og tredje verden og muligheter for samarbeid med sosialistiske land var et tilbakevendende tema for Jones, og i Jonestown var forholdet til Guyana av stor viktighet. I denne hvite natten nevner Jones både Sovjetunionen og Cuba:

"I can't stand this. (Normal tone) Well, Cuba stood it for ten years, and they won. (Pause) I'm asking—I've gotta meet with the Soviet Union, I want to know what the Soviet, well, well, we'll check on that. I'm talking to Soviet Union. I always look for every chance for life. For you. I don't give a shit. But I've asked the Soviet Union, any guarantees we can have to get out of here, if worse came to worse, this goddamn government was taken over." (Q 638)

Kan Sovjetunionen her ses som et potensielt nytt lovet land hvor Peoples Temple kan realisere sin utopi i trygghet fra amerikansk press og overvåking? Peoples Temple pleiet som vi har sett, kontakter med flere politiske bevegelser og også stater. Det var gjentatte forhandlinger og kontakter med cubanske og sovjetiske myndigheter i tiden etter september 1977. Verken Sovjetunionen eller Cuba var villige til raskt å la Peoples Temple immigrere (Hall 1987: 249). Men minst en sovjetisk korrespondent for nyhetsbyrået TASS besøkte Jonestown (Q 592), og Jones brukte i sine nyhetsoppløsninger mest stoff fra dette byrået. En

---

²² Det er mulig at Jones ikke husker navnet. Det er ingen døde eller overlevende i Guyana ved det navnet. Det er også mulig at Roberts forlot Jonestown før november 1978.

²³ Jim Jones besøkte Cuba i 1977, hvor han bla. møtte Huey Newton (Hall 1987: 136).

²⁴ I 1979 ble Grenadas regjering styrtet av marxistisk-leninistiske opprørere. Etter nok et kupp fra den pro-sovjetiske fraksjonen blant marxist-leninistene invaderte USA og flere karibiske stater Grenada den 25. oktober 1983.

tjenestemann ved den russiske ambassaden i Guyana, Fjodor Timofejev, hadde gjentatte kontakter med Jones og andre i Peoples Temple. Han besøkte også Jonestown i oktober 1978, rett før masseselv mordet og var svært positiv til det han så. Blant annet kalte han Peoples Temple USAs første sosialistiske og kommunistiske samfunn (Q 352). Rett før masseselv mordet reises også spørsmålet om ikke Peoples Temple fremdeles kan emigrere til Sovjetunionen fremfor å dø. Jones avviste spørsmålet med at stigmaet ville bli for stort for Peoples Temples potensielle verter (Q 042). Rett før masseselv mordet sendte Peoples Temple ut to medlemmer som skulle frakte og overlevere bevegelsens tilganger til den sovjetiske ambassaden i Guyana. Det er mot dette bakteppet at vi kan se planene om emigrasjon til et sosialistisk paradis. Etter mitt syn er dette en dennesidig teodicé som er en av flere potensielle veier ut av den hvite nattens anomi for Jones og Peoples Temple.

Sammendrag - Hvit natt 16. februar 1978

Jeg vil nå vende oppmerksomheten mot en annen hvit natt. Den hvite natten som fant sted 16. februar 1978, er dokumentert på Jonestown- instituttets sider. I alt dreier det seg om fire lydbånd, Q 641, Q 642, Q 643 og Q 644. Det følgende skriver seg fra transkripsjonene av dem. Alt i alt utgjør tekstmaterialet ca. 115 sider i det samme formatet som denne oppgaven er skrevet i.

Møtet er allerede i gang når lydbåndet begynner. Denne hvite natten begynner med at Jones er tydelig beruset²⁵. Medlemmet Viola Forks²⁶ må forklare sine manglende kunnskaper om Peoples Temples lære. Hennes egne døtre stemmer også med i kritikken. Forks husker ikke noen av Jones' dyder som har vært nevnt tidligere under kvelden og får skarp kritikk for det. Hun får slippe etter at hun sier at hun vil kjempe mot fascistene dersom de kommer til Jonestown, og dette er et av hovedtemaene i denne hvite natten. Jones minner gjennom denne og andre hvite netter tilhørerne på at de er i krigslignende situasjoner og synes fra tid til annen oppgitt over beboernes manglende interesse. Forks' tilfelle er et eksempel på dette.

Jones sier at det kan hende at fascistene kan angripe dem. Det kan de gjøre fordi flere viktige guyanske tjenestemenn er ute av landet samt at flere av dem ikke nødvendigvis er sympatisk innstilt til Peoples Temple. Det er mulig at fascistene alt har tatt over kontrollen, sier Jones. I

---

²⁵ Selv om dette som vi har sett, også var tilfelle i den hvite natten av 12. april 1978, hørte det til sjeldenhetene at Jones var beruset under møtene.

²⁶ Viola Forks døde under masseselv mordet. Det samme gjorde hennes to døtre og to sønner.

løpet av natten drøftes ulike alternativer for samfunnet i Jonestown. Det eneste de ikke kan gjøre, er å returnere til USA. Ellers kan de 1) begå revolusjonært selvmord, 2) emigrere til et annet land som Cuba eller Sovjetunionen, 3) fly til Afrika og bidra til frigjøringen av Zimbabwe, 4) forbli i Guyana og protestere ved å la et medlem begå selvmord offentlig, 5) sultestreike, 6) gjemme seg i jungelen eller 7) forsvare seg i Jonestown.

Men de fleste alternativene avvises, enten av Jones eller et annet medlem av ledelsen. Fra tid til annen blir Jones borte fra lydbåndet. Revolusjonært selvmord er eneste alternativ som gjenstår, dog ikke uten innsigelser eller analyse. Blant annet må et medlem forsvare hvorfor hun vil begå revolusjonært selvmord, og om hun vil drepe barnet sitt så ingen fascister kan torturere det. Jones på sin side avviser et eventuelt forsvar av bosetningen mot guyanske eller amerikanske styrker. Etter hans syn vil styrkene som blir sendt for å angripe Jonestown, bestå av svarte soldater. Historien vil dømme motstand mot en slik styrke som inhuman, sier Jones. Utover kvelden fokuserer Jones og ledelsen på revolusjonært selvmord som en utvei. Men de som kommer til mikrofonen, argumenterer for andre løsninger. Forskjellige medlemmer sier at historien vil dømme Peoples Temple dersom de ikke slåss og konfronterer sine fiender. Det er sosialismens lærdom.

Jones vender så samtalen over til Jonestowns mange bedrifter. Han skildrer også landskapets og dagens skjønnhet i Jonestown. Etter at han spør forsamlingen, svarer mange bekreftende at det var en god idé å emigrere til Guyana. Diskusjonen vender seg så til et mer jordnært tema. Guyanas myndigheter tilbyr å gi Jonestowns lege Larry Schacht²⁷ og apotek en midlertidig lisens. Diskusjonen dreier seg nå om hvorvidt Peoples Temple skal akseptere det eller prøve å få en permanent lisens. Forestillinger om de guyanske myndigheters innstilling til Peoples Temple er også et spørsmål som tas opp. Det er også noe vi har sett tidligere i denne hvite natten.

Diskusjonen vender så tilbake til de ulike alternativene forsamlingen må velge mellom. De fleste argumentene er alt blitt nevnt, og det begynner å bli sent. Derfor blir stemningen alt mer spent. Et medlem sier at han har jobbet så mye for Jonestown at han ikke vil gi det opp uten kamp. Han møter flere skarpe utfall fra de som er tilhengere av revolusjonært selvmord. Etter mitt syn representerer dette en dennesidig teodicé etter Bergers mønster. Det er fordi Jonestown for dette medlemmet synes å representere en verdi som det er verdt å beholde og å

---

²⁷ Dr. Laurence Eugene Schacht forberedte kaliumcyaniden og døde under masseselvmordet.

kjempe for i fremtiden. Håpet i forlengelsen her er at Jonestowns fiender en dag skal måtte gi tapt.

På dette tidspunktet tar Jones opp igjen muligheten for et robust forsvar av bosetningen. Ulike ”taktiske strategier” gir Peoples Temple en fordel, sier han. Han hevder også at bosetningen har så mange og så gode våpen at de vil være enhver motstander overlegen. Samtidig kan de også ha bruk for enda flere og kraftigere våpen for å avskrekke ethvert forsøk på invasjon. Også dette alternativet er skremmende for en del av tilhørerne. Jones forklarer at han ikke kunne nevne noe av dette hjemme i San Francisco da medlemmene mest sannsynlig hadde holdt seg hjemme fremfor å reise til Guyana. Også muligheten for atomkrig reises av Jones. Mulighetene for å overleve og rent av ta over Guyana er gode, forteller Jones forsamlingen.

Etter en eventuell invasjon av Jonestown må også beboerne være klare til å spise sine fiender, altså å spise menneskekjøtt. Det hadde de alt gjort etter det Jones hevder er en lignende konfrontasjon i fortiden. Noen beboere trodde at de spiste biff, mens andre trodde at de spiste kylling, men de spiste altså menneskekjøtt. De som ikke vil kannibalisere de døde fiendene, vil ende opp på samme måte, advarer Jones. Ingen har etter dette noen protester mot å spise døde fiender. Jones runder av møtet med å minne om morgendagens program. Han nevner igjen de ulike alternativene de har diskutert og understreker at revolusjonen de bygger i Guyana ikke er en ønskedrøm, men basert på virkeligheten. I forlengelsen av dette er revolusjonært selvmord etter Jones’ syn den beste løsningen. I denne sammenhengen skal en brigade av Jonestown-beboere unngå masseselv mordet og returnere til USA for å hjelpe Peoples Temple-medlemmene der med å følge Jonestowns eksempel.

Analyse – Hvit natt 16. februar 1978

Jones er redd for at fascistene har tatt kontrollen over regjeringen i Guyana. En fascistisk maktovertagelse i henholdsvis Guyana eller USA er et tilbakevendende tema i Peoples Temples interne overlegninger. Konsekvensene som Jones ser for seg, er at Jonestown kan bli utsatt for et militært angrep. Dette prospektet utgjør dermed i følge Jones en eksistensiell trussel mot Peoples Temple. Om dette momentet bemerker Peter Berger følgende:

The marginal situation par excellence, however, is death. Witnessing the death of others (notably, of course, of significant others) and anticipating his own death, the individual is strongly propelled to question the ad hoc cognitive and normative operating procedures of his "normal"

life in society...Death presents society with a formidable problem because... it threatens the basic assumptions on which society rests." (Berger 1969: 23)

Marginalsituasjonen døden er i følge Berger altså en utfordring mot det som samfunnet grunnleggende tar for gitt. Normaleksistensen og det daglige livet er tilsynelatende trygt. Det som er meningsfullt i hverdagen, kan ikke overleve i møtet med det som truer med å gjøre ende på hele eksistensen. Der oppløses alle formeninger og idéer om godt og ondt, all orden og forståelse. Det gjelder uansett hvor uunngåelig døden måtte være og den grunnleggende forståelse som alle mennesker har om døden. I det tilsynelatende uendelige livet som vi mennesker lever, glemmer man fort. Mennesker glemmer, sier Berger, så derfor må de påminnes igjen og igjen. Og kanskje vil også menneskene glemme. Det er nemlig slik at marginalsituasjonene ikke nødvendigvis er unntakssituasjoner. Heller avslører de tilværelsens konstante skjørhet, sier Berger:

"the marginal situations of human existence reveal the innate precariousness of all social worlds. Every socially defined reality remains threatened by lurking "irrealities". Every socially constructed nomos must face the constant possibility of its collapse into anomy...every nomos is an area of meaning carved out of a vast mass of meaninglessness, a small clearing of lucidity in a formless, dark, always ominous jungle." (Berger 1969: 23)

Det er nesten ikke til å unngå å trekke parallellen fra de mørke og formløse junglene som Berger snakker om, til bosetningen som Peoples Temple ryddet seg i jungelen i Barima-Waini-regionen i Guyana. De fryktede kaoskreftene som til enhver tid truer menneskelivets imaginære kroker i sinnets jungler, transformeres således til svært reelle størrelser for Jim Jones og medlemmene i Peoples Temple. Det er fiendespekteret fascismen, USA, kapitalismen, mediene og Concerned Relatives som her symboliserer kaoskreftene, og Jonestown og Peoples Temple blir forvandlet til en lys utpost i en verdensomspennende jungel av farer. Muligheten for en fascistisk maktovertagelse i Guyana kan dermed sies å utgjøre en anomisk trussel som blir utgangspunkt for en hvit natt. Igjen er ikke dette scenarioet som Jones frykter nødvendigvis helt og holdent forankret i realitetene, men det er heller ikke viktig for denne oppgaven.

Hvilken vei ut av denne hvite natten ser så Peoples Temples medlemmer for seg?

"I'm for staying here and not running through the jungle. If somebody wants to come in and fuck what I'm laying, I'm for staying here and dying." Male 27 (Q 642)

"I'm uh, willing to stay here and fight. Whatever I can do. I'm willing. I stay here. I won't go away. I stay here and do whatever I can." Woman 10 (Q 642)

Disse to medlemmene sier at de vil leve inntil fascistene kommer og deretter slåss for sin overbevisning, selv om fascistene skulle innta Jonestown. Selv om de skulle tape, vil bosetningen være igjen. Medlemmene kan overleve den anomiske tilstanden og gå videre gjennom den hvite natten fordi Jonestown kan sies å representere en sterkere positiv verdi enn den negative verdien til fascistisk overtagelse. De er altså villige til å slåss og dø for det de tror på. Jonestown er en verdi i seg selv som vil leve videre selv om medlemmene skulle gå til grunne. Jeg tolker dette utsagnet som et eksempel på en hinsidig teodicé. Kompensasjonen som Berger snakker om, vil da finne sted om ikke i etterlivet, så i vissheten om at man gjorde det rette i det vi kan kalle før døden. Andre Jonestown-beboere sier at de vil bygge et nytt lovet land et annet sted:

"Well, Dad, since we found the Freedom Land but I can't get to work and die for it. But I would suggest that we see that we going to uh— that we can't win the battle that we make our way through the jungle somewhere, if we all be together. That we would stand a chance of escaping and building someplace else." Older man 28(Q 642)

Dette utsagnet tolker jeg som en dennesidig teodicé da det er slik at forløsningen venter et annet sted for beboerne, og at deres anomiske opplevelser dermed vil oppveies i et nytt lovet land. Livet er altså verdt å fortsette selv om harde prøvelser vil ligge foran Jonestown-beboerne. Jeg tenker her på forslaget om at beboerne skal begi seg ut i jungelen. Jonestowns isolasjon og beliggenhet i et utilgjengelig og uvant miljø for de amerikanske beboerne vil gjøre en slik ekspedisjon til et vanskelig foretagende. Men Older Man 28 er villig til å ofre det han kan for eventuelt å finne et nytt lovet land. Selv etter flere innspill fra ulike medlemmer om å fortsette kampen, prøver Jones likevel å rettfærdiggjøre revolusjonært selvmord. Han gjør dette på ulike måter. Dels gjør han det ved å si at alle en gang dør, men det er bare et spørsmål om hvordan og for hva man skal dø. Dels hevder han at alle undertrykte stammer og folk også begår revolusjonært selvmord:

"All die. Tribes done it in Africa rather than be taken slaves. Indians have done it, rather than be slaves anymore. They just— we— they had enough of it. They just wiped their whole tribes out. There're tribes that did it in the— in— further on down in South America, rather than they— they all— they kill every baby that comes in, because they do not have any medical means, don't have any medical means of doing so. They're— They kill all babies that come in, so that they will die out

by natural process. Shh. Please try to stay awake, please, please, please, please. It's bound to happen, all the White Nights we've had." Jones (Q 642)

Her finner vi en interessant parallell til masseselv mordet som skulle finne sted ni måneder senere. Jones bruker da de samme ordene for å rettferdiggjøre revolusjonært masseselv mord og sammenligner igjen Peoples Temple med de undertrykte stammene som i følge Jones heller vil dø ut enn å fortsette sin eksistens. Undertrykte stammer og svarte mennesker utgjør for Jones en enhet. Jones vil fremme de ikke-hvites og de fattige hvites fellesskap. Under masseselv mordet spør Jones: "Are we black, proud, and Socialist, or what are we?" (Q 042). Et annet punkt vi kan minnes her, er det jeg tok opp tidligere om hvordan medlemmene fikk et nytt skjøte på livet ved å si seg forberedt til revolusjonært selvmord. Jonestowns undergang må en gang komme, sier Jones, for de har hatt så mange hvite netter.

Videre sier han på samme lydbånd:

"It's never been done before, you say. It's been done by every tribe in history. (Emphatic) Every tribe facing annihilation. All the Indians of the Amazon are doing it right now. They refuse to bring any babies into the world. They kill every child that comes into the world, because they don't want to live in this kind of a world. So be patient. Be patient. Death is -- I tell you, I don't care how many screams you hear, I don't care how many anguished cries, death is a million times preferable to ten more days of this life." (Q 042)

Vi ser altså hvordan denne hvite natten av 16. februar 1978 peker fremover mot masseselv mordet 18. november 1978. Som vi husker, kan selv døden være å foretrekke fremfor videre eksistens i et anomitruet univers. Et annet relevant poeng ved sitatet fra lydbånd Q 642 er utsagnet om at revolusjonært selvmord til slutt må finne sted siden Peoples Temple har hatt så mange hvite netter. Det er et moment jeg også tok opp i analysen av den hvite natten som fant sted 12. april 1978 og som således finner støtte her. Når det gjelder døds måten, har ikke Peoples Temple anskaffet kaliumcyaniden enda. Jones nevner likevel at beboerne i Jonestown kan begå selvmord ved å drikke en gift drikk:

"Okay. You got revolutionary suicide and a task force that goes out to get our enemies. Take a potion and we go, all of us go." Jones (Q 642)

Det er Jones' foretrukne svar på den anomiske situasjonen Peoples Temple befinner seg i. Formentlig vet ikke de fleste medlemmene om en slik gift drikk virkelig eksisterer eller ikke. Men det er ikke nødvendigvis det viktigste poenget. Det er grunn til å tro at

medlemmene antar at dette er en realistisk mulighet. Det er altså et paradoks at Jones er tilhenger av revolusjonært selvmord uten å ha mulighet for å følge det opp. Før Jonestown har giften i sin besittelse, kan man spørre hva alternativet revolusjonært selvmord i en hvit natt egentlig betyr. På en side har ikke Jonestown hele tiden mulighet til å begå revolusjonært selvmord, men på en annen side brukes de samme ordene og begrepene under masseselv mordet. Hva har forandret seg i mellomtiden? Et siste spørsmål som melder seg, er hva Jones vil gjøre dersom noen tar til orde for at Peoples Temple skal begå masseselv mord her og nå uten at han kan vise til håndfast prov på at bosetningen er klar til det ultimate skrittet som han så ofte har tatt opp. Det spørsmålet dukker imidlertid ikke opp på lydbåndene.

Det fryktede scenarioet om atomkrig dukker opp under denne hvite natten. Som vi har sett tidligere, var dette et tema som Jones var svært opptatt av. Det som er nytt nå, er at de fleste medlemmer av Peoples Temple ikke lenger befinner seg i USA. Og med det har også innstillingen til atomkrig endret seg. Før var atomkrig utløst mot USA en del av Jones' trusselbilde. Høyst sannsynlig ville det på den tiden ha vært Sovjetunionen som utløste et eventuelt atomangrep mot USA. Selv om Jones hadde sympati for Sovjetunionens sak, er det rimelig å anta at Sovjetunionen må ha figurert i trusselbildet gitt hvor opptatt av atomkrig Jones var. Nå forteller Jones forsamlingen at:

"Shit, by the end of six months, this— the goddamn nuclear war may come and the bombs drop, and there won't be no more USA, then we won't have no more trouble up here, 'cause we'll be able to fight— we will be the strongest force alive. We're the seventh most uh— We're the seventh largest population center in the entire nation of Guyana. There's our Guy— our country over there. Guyana. We're the seventh largest. In a nuclear war, we can take over the whole country" (Q 643)

Ikke bare vil USA forsvinne i atomkrigen, men også Guyana vil i følge Jones påvirkes eller rammes direkte. I kjølvannet av atomkrigen vil Jonestown være i en posisjon til å ta over landet da bosetningen formodentlig ligger et stykke utenfor målområdene. Peoples Temples sterke organisasjon vil veie opp for medlemsmassens begrensede størrelse. Det er interessant at forestillingen om atomkrig ikke lenger ses som en trussel, men heller som en forløsende mulighet for bevegelsen. Diskusjonen om atomkrig kommer etter en utveksling om hvorvidt Sovjetunionen vil gå til atomkrig for Peoples Temples skyld. Jones opplyser underveis i møtet at han diskuterer strategi med Sovjetunionen på radio. Selv om det i følge Jones er tvilsomt at Sovjetunionen vil gå til atomkrig for Jonestown, tar han likevel opp mer allmenne følger av

en kjernefysisk konfrontasjon mellom tidens supermakter. Et spørsmål som melder seg her, er hvorfor ikke Jonestown ses som et naturlig atommål for myndighetene i USA gitt Peoples Temples verdenssyn og generelle mistillit til sitt tidligere hjemland. En ellers anomisk trussel som atomkrig i de fleste tilfeller representerer, forvandles her til en dennesidig teodicé som åpner muligheten for en storslått forløsning for Peoples Temple. Jones nevner at det ikke trenger å være lenger inn i fremtiden enn seks måneder. Mulighetene for USAs undergang, en maktovertagelse i Guyana og sosialismens endelige seier er kraftige forestillinger som i alle fall for Jones gjør den anomiske tilstanden Jonestown befinner seg i, utholdelig.

Forestillingen om seierrik atomkrig står i kontrast til den gjensidig garanterte ødeleggelse eller "Mutually Assured Destruction" (MAD) som den kalde krigens terrorbalanse var basert på. Selv om det var ulike ledere på begge sider av jernteppet som tok til orde for et massivt forkjøpsangrep, ville en eventuell seierherre herske over en verden av ruiner. Det virker som om Jim Jones betrakter en gjensidig ødelagt verden som bedre egnet for Peoples Temples formål. En annen betraktning her er hvordan ulike anomier og teodicéer synes å stå mot hverandre. Dersom atomkrig er USAs anomi og Peoples Temples teodicé, ser vi hvordan forestillingene om nomos kan være helt motstridende. Som en manns død er en annens brød, blir da en gruppes anomi en annens nomos, og orden og kaos er relative størrelser avhengige av synsvinkelen til betrakteren.

Sammendrag - Massemøte 1. april 1978

Jeg vil nå undersøke et annet massemøte. Det gjelder det som fant sted 1. april 1978, og som er dokumentert på Jonestown- instituttets sider. Det dreier det seg om et lydbånd, Q 757. Det følgende skriver seg fra transkripsjonene av det. Alt i alt utgjør tekstmaterialet ca. 19 sider i det samme formatet som denne oppgaven er skrevet i. Da dette materialet ikke er så omfattende, får også sammendraget og analysen et mindre omfang.

Det spesielle med dette lydbåndet er at Jones utlegger sine personlige synspunkter på en del sentrale temaer. Vi får altså her et innblikk i Jones' refleksjoner om særlig en tematikk som er interessant for denne oppgaven. Det gjelder fargen hvit, hvit natt og Tim Stoen som representant for ondskapens farge som er hvit. Gjennom lydbåndet er Jones fra tid til annen i et resignert humør. Han forklarer at han er var for lyd. Jones kritiserer medlemmene for deres egoisme og sier at han gjerne vil dø. Det er imidlertid ikke mulig, da bevegelsen ikke klarer seg uten ham. Cuba og Sovjetunionen tas også opp igjen. Jones hevder at Sovjetunionen følger

seg truet av Jonestowns manglende elitisme og godhet. Den edleste av alle er lederen Jim Jones, sier Jones. Jones sier at han til tross for sine helbredende krefter kun tror på seg selv og kommunismen. En annen egenskap som Jones har, er paranormale evner. Hva det skal bety er ikke umiddelbart klart, men vi kan gå ut ifra at det betyr at Jones ved sinnets kraft kan endre forutsetningene i den virkelige verden på ønsket vis. Gjennom båndet kommer også Jones inne på temaet homoseksualitet. Den etablerte læren i Peoples Temple var som kjent at alle hadde homoseksuelle tendenser bortsett fra Jones selv. Vi har også sett hvordan Jones brukte sin kropp for å disiplinere og belønne bevegelsens medlemmer. Etter mitt syn ser vi her et eksempel på et sadistisk og masochistisk forhold som Peter Berger tar opp under sitt punkt om masochistiske teodicéer. Det er Jones som straffer og gir medlemmene kjærlighet og kjærtegn. Selv trenger han ikke det. De øvrige medlemmene underkaster seg og underkastes Jones seksuelt og på andre vis, og det er dypt tilfredsstillende og meningsfullt for begge parter. Etter homofilspørsmålet vender Jones oppmerksomheten mot Tim Stoens forræderi og utbroderer hva denne fienden etter sigende skal stå for.

Analyse - Masse møte 1. april 1978

"Some of us remember how pissy, how know-it-all, how Mr. Middle Class he was, how WASP-ish he was, how so WASP-y he was, oh, nobody could be more White Anglo-Saxon Protestant than Tim Stoen. He needed to come down... I never saw Tim Stoen crawl up behind a goddamn desk or g— go on without his little bath. He always found a way to take care of Tim Stoen's little white — and I say white, none of you are as white as he is, nothing's so white as he is, but a dead sheep. He's white, 'cause I had to look at him in the ugliest way. (Shouts angrily) And I could kill him for it, I could kill him." Jones (Q 757)

Jones er svært irritert på Stoen. Han sier at han er klar til å drepe ham. Han har ikke glemt det han ser som Stoens' forræderi. Ingenting er så hvitt som Stoen, sier Jones. Dersom vi her minnes det jeg nevnte tidligere om de inverterte fargekodene i Peoples Temple, kan vi her forstå Stoen som bildet på det hvite som i følge Jones representerer den ultimate ondskapsen som hele tiden truer med å ødelegge Jonestown. Den hvite natten er ikke langt unna i Jones' forestillingsverden denne kvelden. Tim Stoen er under overvåkning av Peoples Temple hjemme i USA, sier Jones. Videre refererer han til en kode som Stoens overvåkere bare trenger å høre før de vil gå til angrep på avhopperen:

I'm talking in the Proverbs of those that will understand. (Shouts) All they need to hear is to say, "It's it. It's a White Night. It's it. Get our enemies," and there'll be two, three hundred people on

those sons-a-bitches faster than honey, (voice drops to normal) uh, flies on a honey. You bet your life. Jones (Q 757)

Sinnet mot Stoen topper seg da homofilis spørsmålet og den tidligere avhopperen kobles sammen:

"But I'll never be satisfied until I have the same kind of sexual feeling for every good woman — and maybe it should be for every good man — and I probably could say "every good man," but I have Tim Stoen somewhat in my psyche tonight. I have nothing against homosexuality, I just have a slight problem with some of these men who've acted out so miserably, and I have had to have a smell of their nasty ass, and I do resent it, because I don't like shit, I like flowers." Jones (Q 757)

Stoen har som alle andre blitt belønnet og dominert av Jones. Men han kom seg unna. Han er utenfor Jones' kontroll. Dette og de andre tilfellene hvor medlemmene klarte å bryte Jones' kontroll over dem, må ha vært traumatiske opplevelser for Jones. De bryter ut av masochismen og oppløser Jones' muligheter til å fylle den sadistiske rollen. Følelsen av å være overflødig risikerer her å gripe den sadistiske parten i forholdet. Det er et paradoks her også. Den samme mekanismen som Jones bruker for å belønne samt straffe de gjenværende medlemmer, anføres som et ankepunkt mot Stoen. Men kanskje er det ikke ulogisk i det hele tatt. Det er mulig at selv dette på overflaten selvmotsigende utsagnet er med på å befeste det masochistiske og sadistiske forholdet Jones og medlemmene imellom.

Sammendrag - Hvit natt sent mars 1978

Lydbåndet Q 833 dokumenterer en annen hvit natt. Det følgende skriver seg fra transkripsjonene av det. Alt i alt utgjør tekstmaterialet ca. 42 sider i det samme formatet som denne oppgaven er skrevet i.

Dette lydbåndet inneholder flere referanser til nødssituasjoner. Frykten for CIA er sterkt til stede. Guyanas regjering og nye bosettere i Jonestown mistenkes for bånd til den amerikanske etterretningsorganisasjonen. Andre temaer som dukker opp, er rettssaker og tvister som Peoples Temple har gående. Som i en tidligere hvit natt, er doktor Schachts lisens et tema også i denne hvite natten, og det later som om det temaet er spesielt viktig.

Jones fortviler på et tidspunkt over medlemmenes manglende oppmerksomhet. Det er ikke noe som var uvanlig under de hvite nettene. Det som er uvanlig under denne hvite natten, er at Jones avfyrer et våpen under møtet for å understreke sin oppfordring om at medlemmene må

være til stede under møtet samt følge med. Jones går gjennom den kjente tematikken om revolusjonært selvmord og diskuterer hvorvidt det er bedre å slåss, å dø eller å emigrere til et annet sted. Ordinært selvmord og revolusjonært selvmord er moralsk forskjellige, sier Jones. Forskjellen mellom disse to kategoriene fortsetter inn i etterlivet. Dersom man begår et egoistisk selvmord, kommer man tilbake og blir gjenfødt, forteller Jones. Samtidig er ikke Jones uvillig til å leve videre. Så lenge det er liv, er det håp, sier han.

Sovjetunionen kommer flere ganger opp som et ideal og et mulig migrasjonsmål. Jones priser sovjetfolkets motstand mot imperialismen og deres sterke konstitusjon. Dette kontrasteres mot Jonestown-beboernes påståtte amerikanske dekadanse som de har fått pga. hjemlandets populærkultur. En revolusjonær må tåle smerte og lidelse, og de medlemmene som skriker opp om smerte, må rapporteres, sier Jones. De er potensielle forrædere.

Analyse - Hvit natt sent mars 1978

"We had no way out but by boat, and he was saved to the doctor's amazement. Rose Peterson filled with cancer with no chance of being healed, and here she is tonight, when I spoke the word and she's healed, standing back there, no cancer in that body as she waves her hand back there. So I think that there's hope, long as there's life, there's a lot of hope around Jim Jones." Jones (Q 833)

Dr. Schachts eventuelle lisens er viktig for Jones og Jonestown. Men hvorfor er en sertifisering så viktig at den figurerer i en hvit natt? Kanskje ses en eventuell lisensutstedelse av Guyanas myndigheter som et barometer på de samme myndighetenes samarbeidsvilje overfor Jonestown? Jones ser i alle fall lisensen som ledd i et spill mellom Peoples Temple og bevegelsens fiender der det er om å gjøre og ikke gi etter:

"I have refused the admission of any doctors or reporters on this property. That's what you call eyeball-to-eyeball confrontation like Khrushchev did...Khrushchev was one of the greatest things that ever happened to the Soviet Union. He didn't talk. When United Nations in- in- they were doing things in Africa that was not right, he took his shoe off," (Q 833)

Reportere og leger grupperes her sammen i en gruppe. Fra før vet vi at Jones betraktet mediene som fiendtlig innstilt til bevegelsen. Når Schachts lisens nevnes i samme åndedrag som Khrusjtsjovs famøse skoopptrinn i FN, forteller det oss at Schachts sertifisering for Jones er del i en politisk tvekamp på aller høyeste nivå. Når vi vel har etablert sertifiseringens rette dimensjoner og vet at Jones frykter en fascistisk maktovertagelse, avtegner en anomisk trussel

mot Peoples Temple seg. Det er her grunn til å nevne at Jones' analyse ikke nødvendigvis er fornuftig eller riktig, men denne oppgaven har ikke som mål å si noe om slike momenter. For oppgavens del behandles anomiske fenomener som like virkelige som de var det for Jones og de øvrige beboerne i Jonestown.

Men fiendene er ikke bare utenfor Jonestown. Et annet tema som dukker opp i denne hvite natten, er CIAs tilstedeværelse i Guyana generelt og også internt i kolonien. CIA er i følge Jones den armen av de amerikanske myndigheter som forfølger Peoples Temple i Guyana. Flere ganger spør Jones om ikke CIA har infiltrert kolonien. Her dukker etter mitt syn tematikken rundt plausibilitetsstrukturer opp igjen. Tilstedeværelsen av muldvarper i Jonestown kan sies å utgjøre en kronisk anomisk trussel siden man ikke lenger kan ta det sosiale samholdet for gitt. Uten det oppløses forestillinger om godt og ondt. Samtidig utslettes grensen som Jonestown har trukket mot seg selv og fiendene utenfor bosetningen. Det gode troner ikke lenger i ensom majestet innenfor Jonestowns grenser mens det onde bare truer utenfra. Tilstedeværelsen av avhoppere eller CIA-agenter i Jonestown innebærer at bosetningens beskyttende hinne mot det onde er brutt. Dette er for Peoples Temple dobbelt ille da de alt har flyttet for å unngå for nærgående oppmerksomhet fra mediene, de amerikanske myndighetene, myndigheter generelt og Concerned Relatives. Her i Guyana, tilsynelatende ved verdens ende, kan det for Jones ha fortonet seg som om ondskapen også hadde infiltrert det lovede landet.

Et spørsmål som åpner seg her, er om ikke Jones innehar et dualistisk verdenssyn. Det kan virke som om han deler verden inn i to kategorier som begge har ulike karakteristikk. Den gode verden er svart, undertrykket og sosialistisk. Den onde verden er hvit, undertrykkende, kapitalistisk og fascistisk. Men er disse verdenene fanget i en evig tvekamp slik vi har sett at Berger skildret de dualistiske teodicéene? Gir Jones' dualistiske verdenssyn mening til Peoples Temples prøvelser? På dette og andre lydbånd kan jeg ikke se noen beviser for det. Det som etter mitt syn kjennetegner Jim Jones' betraktninger rundt slike og lignende anliggender, er et dennesidig fokus. Det er ikke aksept han preker, men motstand og revolusjon. Som vi husker fra Peter Bergers utlegninger om teodicéer, kjennetegnes et dennesidig fokus av forandring og revolusjon, ikke av aksept eller resignasjon. I alle fall i dette tilfellet kan man si at Jim Jones legger for dagen et dualistisk verdenssyn, men uten å ty til en dualistisk teodicé.

Analyse - Hvit natt 18. november 1978 – Masseselv mordet

Lydbåndet Q 042 dokumenterer masseselv mordet 18. november 1978. Det følgende skriver seg fra transkripsjonene av det. Alt i alt utgjør tekstmaterialet ca. 20 sider i det samme formatet som denne oppgaven er skrevet i. Da jeg alt har redegjort for begivenhetene den natten, går jeg rett over til analysen.

For Jones er identitetene til avhopperne viktig:

Who walked out of here today? Did you notice who walked out? Mostly white people. Jones (Q 042)

I alt femten medlemmer ville forlate Jonestown med kongressrepresentant Ryan. Ryan som for Jones representerte USAs myndigheter, hadde også med seg journalister til bosetningen. To av Jones' hovedfiender var altså på plass denne dagen i november 1978. Da de femten hovedsakelig hvite medlemmene ville forlate bosetningen, kan det hende at Jones' verste frykt ble bekreftet. Som vi har sett tidligere, var han bekymret for tilstedeværelsen av agenter eller potensielle avhoppere i Jonestown. Det er mye som tyder på at Jones fornemmet Concerned Relatives' hånd bak hele besøket. Det var da også deres innsats i USA som vekket Ryans interesse for saken.

Tidligere har vi sett hvordan Berger sier at truede plausibilitetsstrukturer fører til at behovet for legitimeringer styrkes. Imidlertid vet vi også at Jones på dette tidspunktet hadde anskaffet kaliumcyaniden som ikke bare muliggjorde revolusjonært selvmord, men også gjorde det til et praktisk alternativ. Her er det viktig å huske som tidligere nevnt at også døden i følge Berger kan være en meningsvei. I et slikt tilfelle vil teodicéene gå over fra et dennesidig fokus til et hinsidig fokus. Man kan få oppreisning eller forløsning i døden, også der kan de retteferdige belønnes og ondskapen beseires. Dette alternativet kan tilby mennesker i en anomisk situasjon en mening og en retning. Det er først og fremst det mennesker trenger, og ikke lykke, skriver Berger. Og jeg kan her føye til at ikke engang livet trenger å være like viktig som mening.

Alt i alt kan det virke som om Jones denne dagen følte seg omringet av bevegelsens fiender. Ryans besøk og avhoppernes utferd kan kanskje ses som en gjennomboring av den skjøre grensen mellom orden og kaos som Jonestowns omkrets må sies å ha utgjort. Men selv her kunne altså ikke Jones unngå motstandernes oppmerksomhet. Det at fiendene kunne komme inn i bosetningen, selv om det offisielt var etter Jones' samtykke, og hente ut medlemmer etter

det som må ha fortonet seg som eget forgodtbefinnende, må ha svekket Jonestowns realitet som plausibilitetsstruktur (Berger 1969: 45). Følgen er at samfunnets forestillinger om godt og ondt kolliderer. Det må ha gått opp for Jones at det han forstod som ondskap hele tiden hadde vært til stede i Jonestown og når som helst truet med å utslette Peoples Temple. Ondskaper representeres her ved medier, myndigheter, Concerned Relatives og den hvite hudfargen som de fleste fiender, overgripere, fascister og avhoppere i følge Jones hadde.

Etter mitt syn forsøker Jones her å opprette en ny plausibilitetsstruktur av svarte mennesker. Jones spør som tidligere nevnt om de medlemmene ikke er svarte, stolte og sosialister. Kategorien "svart" utelukker ikke nødvendigvis mennesker med hvit hudfarge, heller er svart en symbolsk verdi som deles av alle rettferdige eller undertrykte mennesker. Det er dette svarte, rettferdige og undertrykte folket som Jones inviterer til å tre over til den andre siden ved å drikke kaliumcyaniden som er blitt forberedt. Den anomiske krisen der de hvite forlater bevegelsen tillater eller tvinger Peoples Temple å skifte ham. I sin nye drakt er Peoples Temples transformasjon fra hvit til svart komplett. Peoples Temple er nå svart, forfulgt til verdens ende, hevnende og dødsdømt.

Konklusjon

I denne oppgaven har jeg søkt å beskrive hvordan mening ble dannet under enkelte av Peoples Temples massemøter under tiden i Jonestown i 1978. Oppgavens problemstilling lød: ”Hvilke teodicéer var det som ble formidlet som religiøse legitimeringer, og som gav mening under anomiske situasjoner under Peoples Temples massemøter i Jonestown?” Det har vært et mål i denne oppgaven å skape en kontaktflate mellom Peter Bergers teorier og Peoples Temples krisetilstander.

Bosetningen befant seg gjentatte ganger i såkalte anomiske situasjoner hvor medlemmene søkte svar på hvorfor bosetningen på ulikt vis ble truet eller utfordret av innbilte og virkelige fiender. Først tegnet jeg i første kapittel opp et historisk bakteppe for å lette forståelsen av Peoples Temple og lederen, Jim Jones. Bevegelsen var påvirket både av kristendommen og sosialismen. Under den kalde krigen er Jones en tilhenger av sosialistiske stater som blant annet Cuba og Sovjetunionen og motstander av USA.

I det påfølgende kapittelet gjorde jeg rede for Peter Bergers teorier om teodicéer. Berger har gitt viktige bidrag innen det sosiologiske feltet som kalles kunnskapssosiologi. Det som utgjør kunnskap innen et samfunn, kaller Berger legitimeringer. Det er en form for legitimering, nemlig teodiceén som er gjenstand for denne oppgaven.

Teodicéer er et begrep som ble innført av Leibnitz. For Leibnitz og andre i samtiden var Guds og ondskapens samtidige eksistens et viktig spørsmål. For hvordan kunne en rettferdig Gud tillate ondskapens eksistens? For Berger er teodicéen et bredere begrep som ikke nødvendigvis forutsetter Guds eksistens, heller brukes teodicé-begrepet på en bredere måte om alle meningsgivende legitimeringer. For Berger er mennesket et utsatt vesen som stadig søker mening og trygghet i et truende miljø. Her gir teodicéen mening, men ikke lykke eller glede. En rekke filosofer og sosiologer har påvirket og bidratt til Bergers tenkning rundt teodicéen. Blant dem kan nevnes Marx, Weber, Durkheim, Mead, Schutz, Gehlen, Scheler og Plessner.

Berger sier at anomien kan være så truende at selv døden er å foretrekke fremfor videre eksistens. Teodicéen gir her mening slik at en orden eller nomos kan gjenopprettes. Etter at vanskelighetene man opplever settes inn i en større sammenheng som lover oppreisning eller kompensasjon på et eller annet tidspunkt, det være seg før eller etter døden, kan man gå

videre fra den anomiske situasjonen. Det finnes ulike teodicéer som etter Bergers mønster kan ordnes etter deres sofistikasjonsnivå. Dette nivået bestemmes av hvorvidt teodicéen foruten å gi mening til den enkelte anomiske situasjon også sier noe mer om hvordan hele tilværelsen henger sammen.

Jeg tar også opp Bergers begrep plausibilitetsstrukturer. Plausibilitetsstrukturer er et annet begrep for sosiale samfunn som legitimerer kunnskap i et samfunn. All kunnskap trenger et samfunn som aktivt legitimerer den. Når kunnskap tas for gitt, kan den leve videre og være relevant i menneskers liv. Her ser vi den dialektiske vekselvirkningen som Berger tar opp hvor kunnskap virker tilbake på de samme menneskene som i utgangspunktet skaper den. Det kan de gjøre når de internaliserer det Berger kaller den objektiviserte kunnskapen i samfunnet. Den er i sin tur skapt av mennesker som ikke kan gjøre annet enn å eksternalisere biter av sin egen skaperkraft som så objektiviseres og oppleves som virkelig kunnskap utenfor mennesket og samfunnet. Plausibilitetsstrukturer er den arenaen hvor dette utspiller seg. Når plausibilitetsstrukturen svekkes, skjer det samme med legitimeringene. Det melder seg da et behov for mer komplekse legitimeringer som kan motvirke samfunnets begynnende kollaps. Her kan teodicéer gi mening.

I kapittel tre har jeg først redegjort for Peoples Temples syn på sentrale emner som død og anomi. Jones ble inspirert av Black Panther-lederen Huey Newton og lånte begrepet ”revolusjonært selvmord” fra ham. Den revolusjonære er en fordømt mann og velger kamp som sin utgang i motsetning til et liv i undertrykkelse og rus, sier Newton. Det er den eneste utvei for den undertrykte afroamerikaner, hevder Newton. Jim Jones deler langt på vei Newtons syn på forholdet mellom hvite og svarte.

For Jones er revolusjonært selvmord en protest mot det han ser som forfølgelsen og undertrykkelsen som Peoples Temple ble utsatt for. Til slutt endte beboerne i Peoples Temple sine liv i et masseselv mord under det som kalles den siste hvite natten i november 1978. Peoples Temple kalte negative hendelser og fenomener som vanligvis omtales som ”svarte” i vår kulturkrets for ”hvite”. De meningstruende krisene Jonestown opplevde forut for masseselv mordet kalte Jim Jones hvite netter. Jeg finner at de hvite nettene er krisesituasjoner som kan analyseres som de anomiske krisesituasjonene som Berger skriver om.

I kapittel tre analyserer jeg videre enkelte hvite netter som foreligger på nettsidene til The Jonestown Institute. Det er flere ulike temaer som dukker opp i de hvite nettene.

Revolusjonært masseselv mord er ofte nevnt som en mulig utgang fra de hvite nettene. Ofte er det Jones som målbærer dette synet, men han får støtte blant andre ledere og også menige medlemmer.

Grunner for de hvite nettene er bl.a. truslene om fascistisk maktovertagelse i Guyana. En annen grunn er press fra en organisasjon av eksmedlemmer som het Concerned Relatives. Mediene, Concerned Relatives og amerikanske myndigheter ble regnet som Peoples Temples fiender. Andre grunner inkluderer trusler om en fascistisk maktovertagelse i USA. Fra annen litteratur vet vi også at trusler om at medlemmer eller mindreårige beboere skulle forlate Jonestown eller hentes ut med makt utløste anomiske kriser i bevegelsen.

Det var Jones som erklærte de hvite nettene. De fortonte seg som unntakstilstander, og alle medlemmene ble kalt sammen til et sentralt samlingsområde hvor situasjonen ble drøftet over høytaleranlegget. Jones hadde som oftest regien, men var også fraværende fra tid til annen. Det er et svært rikholdig materiale på nettsidene til The Jonestown Institute, og gjennom flere hundre sider i det formatet som denne oppgaven er skrevet i, kan man følge Jones' og andre medlemmers betraktninger rundt de anomiske krisene og mulige løsninger på disse.

Vi finner igjen flere aspekter fra de teodicétypene som Berger tar opp i sin gjennomgang av dette temaet. Det som særlig kjennetegner meningsskapelsen i Jonestown, er et dennesidig fokus hvor bevegelsens fiender en gang i fremtiden skal straffes og de gode belønnes. Peter Berger sier at slike teodicéer potensielt er mer voldelige og revolusjonære enn hinsidige teodicéer som lover oppreisning i døden. Som vi vet, endte de fleste av Jonestowns medlemmer sine liv i et masseselv mord i november 1978 etter et dødelig angrep mot bevegelsens fiender.

En annen dennesidig teodicé som er med på å gi mening til Peoples Temple, er muligheten for å emigrere til et annet land. Først og fremst nevnes sosialistiske stater som Cuba og Sovjetunionen. Jones pleiet da også kontakt med cubanske og sovjetiske myndigheter. Umiddelbart før masseselv mordet tas muligheten for å emigrere til Sovjetunionen opp, men det forkastes da stigmaet etter drapene på Leo Ryan og de andre vil være for stort for sosialiststaten.

Et annet aspekt ved meningsdannelsen i Jonestown er det Peter Berger kaller masochistiske teodicéer. Det er Jones som utløser de hvite nettene, og fra tid til annen er han misfornøyd

med medlemmene pga. deres manglende oppmerksomhet, manglende kunnskaper eller manglende trofasthet til saken. Enkelte medlemmer sier at Jones har reddet dem og at de nå lever på hans tid. Peter Berger sier at masochistiske teodicéer finner sitt høydepunkt i kalvinismens tilbedelse av en nådeløs gud som allerede har fordømt og frelst. Respekten for Jones og dennes lederskap understrekes gjentatte ganger på lydbåndene. Han er den fremste leder, revolusjonære og den fremste elsker noensinne. Han nøler ikke med å bruke kroppen sin for å disiplinere eller forfremme ulike medlemmer. Etter mitt syn kan man etter mønster fra Berger finne trekk fra både sadisme og masochisme i forholdet mellom Jones og de øvrige medlemmene i Peoples Temple. Et slikt forhold er i følge Peter Berger tilfredsstillende og meningsfullt for begge parter.

Atomkrig er et tilbakevendende tema gjennom hele Jones' karriere. Under tiden i USA hadde Jones vært svært bekymret for atomødeleggelse. Dersom supermaktene havner i en kjernefysisk konfrontasjon sier Jones i 1978 at Peoples Temple kan ta over Guyana. En apokalypse av globale dimensjoner kan altså fremme bevegelsens interesser. Muligheten for at den eksisterende verdens orden går under, er en dennesidig teodicé som gir Peoples Temples fortsatte eksistens mening. For Peoples Temple ses samtidens orden eller nomos som en potensiell anomisk trussel. For de fleste andre ville det motsatte scenario være mest betryggende. Så fundamentalt skilte altså Jones' verdenssyn seg fra både sovjetiske og amerikanske ledere.

Forestillinger om vold, ødeleggelse, hevn eller krig går flere steder igjen på lydbåndene. Peoples Temple frykter en invasjon eller voldsutøvelse fra amerikanske eller guyanske myndigheter, men er også forberedt til å forsvare seg eller hevne seg på sine fiender. Peter Berger skriver at dennesidige teodicéer har et mer revolusjonært og voldelig potensial. Jeg finner at dette stemmer for Peoples Temple. Det som er spesielt med denne bevegelsen, er at drapene på kongressrepresentant Ryan og de andre etterfølges av et masseselv mord. Peoples Temple kan kun få sin hevn dersom de betaler med sin død.

Døden var et tema som ofte kom opp i de hvite nettene, og da som en meningsvei eller meningsutvei vekk fra de anomiske situasjonene som bevegelsen befant seg i. Imidlertid anskaffet ikke Peoples Temple den svært potente kaliumcyanid-giften som gjorde et masseselv mord til en praktisk mulighet inntil rett før delegasjonen til kongressrepresentant Leo Ryan ankom Jonestown. Det som var den utløsende årsaken til masseselv mordet, var avhoppet til ca. femten medlemmer. Det utgjorde en svekkelse av Peoples Temples

plausibilitetstruktur og punkterte på sett og vis den usynlige hinne som Peoples Temple hadde opprettet mot resten av verden. Etter å ha emigrert flere ganger og til og med forlatt sitt hjemland, kunne ikke Peoples Temple unngå at det de så som ondskap også hadde slått rot i det nye lovede landet de trodde de hadde funnet i Guyana. Jim Jones hadde et sterkt dualistisk verdenssyn hvor det gode var representert av svarte mennesker, undertrykte og fattige mennesker av alle farger og sosialisme.

Det onde var representert ved hvite mennesker, USA, undertrykkelse og kapitalisme. Etter avhoppet eller ved den forventning til det som Jones må ha hatt da han anskaffet kaliumcyaniden, fullførte Peoples Temple en transformasjon som hadde bragt dem fra en hvit bakgrunn i 50-tallets Indiana via 60- og 70-tallets svarte forsteder i California og helt til det sosialistiske Guyana. Ved å gjøre opp med fiendene til Peoples Temple oppfylte Jim Jones mange av teodicéene som tidligere hadde gitt bosetningen kraft til å stå de anomiske situasjonene over. Ved å drepe medlemmer av fiendenes delegasjon etter de hvite medlemmenes forræderi, skiftet Peoples Temple endelig ham og ble i egne øyne til en svart revolusjonær organisasjon. Som Bakunin og Newton skrev, er den revolusjonære en fordømt mann. Ved sitt oppgjør med fiendene ble Peoples Temple i egne øyne en dødsdømt bevegelse. Inntil Ryans besøk hadde bevegelsen hatt et sterkt fokus på dennesidige teodicéer. Slike teodicéer lover oppreisning i dette livet. Etter skuddene på flyplassen tar Jones' siste formaninger og forsikringer til medlemmene i det de skal drikke av kaliumcyaniden an formen til en hinsidig teodicé. Døden er nå blitt en meningsvei. Peoples Temple gir opp kampen for sin foretrukne verden da den ikke kan skapes ut av den i følge Jones eksisterende inhumane verden. Etter at de dennesidige teodicéers potensiale for vold endelig er utløst, er Peoples Temple en fordømt bevegelse.

Abstrakt

I denne oppgaven analyserer jeg enkelte masse møter hos den religiøse bevegelsen Peoples Temple ut fra sosiologen Peter Bergers teorier om religiøse legitimeringer og teodicéer. Oppgavens problemstilling er: "Hvilke teodicéer var det som ble formidlet som religiøse legitimeringer, og som gav mening under anomiske situasjoner under Peoples Temples masse møter i Jonestown?" Over 900 medlemmer av Peoples Temple mistet sine liv rundt 18. november 1978 i det lederen, Jim Jones, kalte et revolusjonært selvmord. Peoples Temple var en amerikansk bevegelse som emigrerte fra Indiana og videre til California før den opprettet en koloni i Guyanas nordvestlige Barima-Waini-region. Bevegelsen var inspirert av både sosialismen og kristendommen. Peter Berger er opptatt av den skjørheten som skygger all menneskelig eksistens. Mennesket søker fremfor alt mening, ikke lykke, hevder Berger. Kriser, eller anomier, truer hele tiden den fornemmelse av orden og mening, eller nomos, som mennesker trenger for å fungere. Jeg finner at Bergers begreper er nyttige for å kaste lys over de krisene som bosetningen i Jonestown opplevde. Disse krisene var kjent som hvite netter. Hvite netter var tilbakevendende unntakstilstander som ble utløst når Jones fornemmet trusler mot bosetningen. Disse krisene kunne bli utløst av både virkelige og innbilte farer. Blant annet fryktet Jones at bosetningen skulle invaderes av bevegelsens fiender, mediene, myndighetene eller en organisasjon av tidligere medlemmer.

En teodicé er en form for religiøs legitimering som gir mening i anomiske situasjoner. Det er et begrep som i sin tid ble konstruert av Leibnitz for forklaringer som kunne forlike Guds allmakt med det ondes eksistens. Peter Berger bruker dette begrepet bredere og definerer også meningsskapelse som ikke forutsetter Guds eksistens som teodicéer. Da Leo Ryan, et medlem av den amerikanske Kongressen, besøkte Jonestown i 1978, henvendte flere Peoples Temple-medlemmer seg til ham for å følge med delegasjonen hjem. Følgen ble at Ryan og flere andre ble skutt på en nærliggende flyplass. Deretter begikk Peoples Temple revolusjonært selvmord. Jeg finner at Peoples Temple inntil Ryans besøk hadde et sterkt fokus på dennesidige teodicéer. Slike forklaringer lover tilhørerne en bedre fremtid som i dette livet vil veie opp den urett som man opplever i dag. Slike teodicéer har potensielt revolusjonære og voldelige aspekter. Blant annet ser Jones for seg at en postapokalyptisk atombombet verden er bedre egnet for Peoples Temples interesser. Etter skuddene på flyplassen blir døden en meningsvei og en hinsidig tilflukt fra en i følge Jim Jones ubarmhjertig verden.

Bibliografi

Bakunin, Mikhail Aleksandrovitsj. 1866. Revolutionary Catechism

Bellefountaine, Michael. 2005. Christine Miller: A Voice of Independence. "The Jonestown Report, November 2005, Volume 7"

<http://jonestown.sdsu.edu/AboutJonestown/JonestownReport/Volume7/remem-Bellefountaine5.htm>. Lastet ned 12.10.08

Berger, Peter. 1969. The Sacred Canopy: Elements of a Sociological Theory of Religion. New York: Anchor Books

Berger, Peter; Luckman, Thomas. 2000. Den samfunnsskapte virkelighet. Bergen: Fagbokforlaget

Chidester, David. 1988. Salvation and Suicide: An Interpretation of Jim Jones, the Peoples Temple, and Jonestown. Bloomington, IN: Indiana University Press.

Chidester, David. 1991. Saving The Children by Killing Them: Redemptive Sacrifice in the Ideologies of Jim Jones and Ronald Reagan. Religion and American Culture, Vol. 1, No. 2 (Summer, 1991), pp. 177-201.

<http://www.jstor.org/stable/1123870?&Search=yes&term=chidester&list=hide&searchUri=%2Faction%2FdoBasicSearch%3FQuery%3Dchidester%26wc%3Don&item=7&ttl=468&returnArticleService=showArticle>. Lastet ned 14.10.08

Dorrien, Gary. 2001. Berger: Theology and sociology. Peter Berger and the Study of Religion. Edited by Linda Woodhead with Paul Heelas and David Martin. New York: Routledge

Furseth, Inger; Repstad, Pål. 2007. Religions sosiologi. En introduktion. København: Hans Reitzels Forlag

Hall, John R. 1987. Gone From the Promised Land: Jonestown in American Cultural History. New Brunswick: Transaction Books.

Holmesland, Hanne. 2007. Rommet imellom: Peter L. Bergers dialektiske kunnskapssosiologi i lys av klassisk sosiologi. Universitetet i Oslo

Godberg, Magne. Kommentar til Stig Sæterbakkens "Døden er en utopi"

<http://www.samtiden.no/nettartikler/godberg.html>. Lastet ned 10.09.08

Godberg, Magne. 2005. The Jonestown Tapes: History or Propaganda? "The Jonestown Report, November 2005, Volume 7"

<http://jonestown.sdsu.edu/AboutJonestown/JonestownReport/Volume7/godberg.htm>. Lastet ned 10.09.08

Krogseth, Otto. 1993. Introduksjon. Peter L. Berger. 1993. Religion, samfund og virkelighed. Vidarforlaget

Krogseth, Otto. 03.10.2008. Samtale

Maaga, Mary McCormick. 1998. Hearing the Voices of Jonestown. Syracuse: Syracuse University Press

Martin, Bernice. 2001. Berger's anthropological theology. Peter Berger and the Study of Religion. Edited by Linda Woodhead with Paul Heelas and David Martin. New York: Routledge

Moore, Rebecca. 1985. A Sympathetic History of Jonestown: the Moore Family Involvement in Peoples Temple. Lewiston, N.Y.: E. Mellen Press.

Newton, Huey Percy. 1973. Revolutionary Suicide. New York: Harcourt Brace Jovanovich

Reiterman, Tim; Jacobs, John. 1982. Raven: The Untold Story of The Rev. Jim Jones and His People. New York: E.P. Dutton.

Reston, James Jr.. 1981. Our Father Who Art in Hell. New York: Times Books

Sæterbakken, Stig. Døden er en utopi. Samtiden nr. 1-2005

Sæterbakken, Stig. Svar til Magne Godberg.

http://www.samtiden.no/05_1/svar_til_godberg.html. Lastet ned 10.09.08

Weightman, Judith Mary. 1983. Making Sense of the Jonestown Suicides : a sociological history of Peoples Temple. New York: E. Mellen Press

Wessinger, Catherine. 2000. How the Millennium Comes Violently. New York: Seven Bridges Press.
http://jonestown.sdsu.edu/AboutJonestown/Articles/print_jt1978.htm. Lastet ned 25.09.08

Wilde, Oscar Fingal O'Flahertie Wills. The Ballad Of Reading Gaol

Wuthnow, Robert; Hunter, James Davison; Bergesen, Albert; Kurzweil, Edith. 1985. Cultural Analysis: The Work of Peter L Berger, Mary Douglas, Michel Foucault and Jürgen Hamerbas. Boston: Routledge & Kegan Paul

Jonestown-materiale:

The Jonestown Institute: <http://jonestown.sdsu.edu/>

Blakey, Deborah Layton. 1978. Affidavit
<http://jonestown.sdsu.edu/AboutJonestown/PrimarySources/BlakeyAffidavit.htm>. Lastet ned 20.09.08

Jones, Jim. The Letter Killeth
http://jonestown.sdsu.edu/AboutJonestown/PrimarySources/print_letter-orig.htm. Lastet ned 20.09.08

Brev 1973. http://jonestown.sdsu.edu/AboutJonestown/PrimarySources/print_gang8ed.htm. Lastet ned 20.09.08

FAQ:

<http://jonestown.sdsu.edu/AboutJonestown/FAQ/q8a.htm>. Lastet ned 20.09.08

Taper fra Jonestown-instituttet:

(<http://jonestown.sdsu.edu/AboutJonestown/Tapes/Tapes/tapes.htm>)

Q 042

Q 050

Q 161

Q 245

Q 352

Q 592

Q 635

Q 636

Q 637

Q 638

Q 639

Q 641

Q 642

Q 643

Q 644

Q 757

Q 833

Q 875

Q 953